

р 472 - 98275
рк 514

УПРАВЛІННЯ ПОЛІТОСВІТИ НКО

371
3053

І. А. БАГМУТ

ЧЕРВОНІ КУТКИ НА СЕЛІ

(КУТКОВІ ХАТИ-ЧИТАЛЬНІ)

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Б174250

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

+

Шифр Рк472; Б14 Інв. № 1698024

Автор Багмут Т.А.

Назва Гербові кутки на
селі: (Куткові хати-згадки).

Місце, рік видання [Х.], 1927,

Кількість стор. 65, [3] с. і табл.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип _____

Конволют _____

Примітка: 26.06.2007,

Молс

Б 174250
УПРАВЛІННЯ ПОЛІТОСВІТИ НКО

І. А. БАГМУТ

ЧЕРВОНІ КУТКИ НА СЕЛІ

(КУТКОВІ ХАТИ-ЧИТАЛЬНІ)

Державний Науково - Методологічний Комітет Нарком-
освіти УСРР по секції політосвіти дозволив до вжитку,
як допоміжну книжку в сельбудах та хатах-читальнях

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

1927

ВІД АВТОРА

Великий зріст підсобної мережі політосвітньої роботи — червоних кутків, куткових хат-читалень, червоних читців і т. инш., велике її значіння в справі підвищення культурного рівня селянства, і часто-густо брак у низових робітників політосвіти знаннів і досвіду що до організації, методики й керовництва червоними кутками, викликали видання цієї брошури.

Ця праця є перша спроба в українській політосвітній літературі дати практичні вказівки що до роботи в червоних кутках і тому можливо, що у ній є помилки, огріхи, що питання з'ясовано недостатньо; до того-ж життя повсякчас вносить корективи в політосвітню роботу, як і в усяку иншу, доповнюючи її новими доцільними моментами й викреслюючи все штучне й нежиттєве. Це явище особливо може мати місце в роботі червоних кутків, як новій формі роботи на селі. Автор буде дуже вдячний тим товаришам політосвітникам, що свої зауваження й доповнення до цієї брошури надішлють йому.

Ів. Балмут

Харків
Центральний сельбуд

Від видавництва. Коли брошуру було цілком виготовано, вийшла постанова Центрметодкому Упр. Політосвіти про те, що назву „червоні кутки“ сельбудів і хат-читалень змінюється на „куткові читальні“.

Не маючи змоги виправити в цій брошурі назви згідно з постановою Ц. М. К., ДВУ попереджає читачів про її зміну.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Що таке червоний куток сельбуду або хати-читальні

Селяни та їхнє життя вже не ті, що були до революції. Коли раніше селянство не брало участі в громадсько-політичному житті країни, знало тільки тяжку працю, здебільша намагаючись вийти в „хазяїни“, коли знання, наука, політика цікавили одиниць, то тепер ми бачимо зовсім інше. Революція втягла до громадсько-політичного життя все селянство, дала класову самосвідомість, збудила інтерес до набування знаннів, багатьох навчила читати книжку, поширила світогляд, поставивши перед селянством цілу низку таких питань, що про них раніше не дозволялось і думати; як от: про релігійне життя, про походження світу, життя людини, питання керівництва державою, закордонної політики й т. инш. Все це разом сприяло й було за причину того, що в селянина, особливо в активнішої частини, виникла потреба знати повсякчас, що робиться на світі, потреба мати систематичні інформації про світові події, про досягнення науки й техніки, про життя навколо, виникла потреба в газеті, книжці, доповіді й розмові на злободенну тему, потреба в розумній розвазі — художній виставі, концерті то-що.

Всі ці потреби задовольняє на селі політосвітня організація — „сельбудинок“ та „хата-читальня“, — але останні часи показали, що коли переводити політосвітню роботу тільки в стінах сельбуду чи хати-читальні, то цього буде не досить.

Дійсно, помешкання сельбуду чи хати-читальні здебільшого невелике — 1 — 3 кімнати, що звичайно не може вмістити в собі всіх селян; сельбуд міститься в центрі

села й не кожен і не завжди, що живе за 2—3 верстви від сельбуду, на далекім кутку, піде туди. От і виникає з самого життя потреба наблизити політико-освітню роботу до селянина, до самої його хати, утворити підсобну мережу політосвітроботи — червоні кутки. (В різних місцевостях називають їх різно: куткові хати-читальні, частинні хати-читальні, філії сельбуду, курінні хати-читальні й таке інше).

Червоні кутки організовується на окремих кутках села, сотнях, або для декількох десятків дворів, та для цілого села в тих селах, де є сільради, а немає ні сельбуду, ні хати-читальні. Замість того, щоб селянинові йти щодня в сельбуд послухати чи почитати газету або книжку, він усе це робить у себе на кутку, в своєму червоному кутку. Отже червоний куток є та форма масової політосвітньої роботи, що охоплює селянство безпосередньо в хаті, форма, що непомітно, але міцно з'єднує політосвітню роботу з селянським побутом.

Крім того, що червоні кутки дають селянинові „еконімію“ часу, йому бо не треба щодня ходити до сельбуду, вони набирають великого значіння й через те, що в своїй основі мають побутовий корінь. Здавна в нас на Україні ведеться, що селяни після роботи по 5—8 чоловіка сходяться в сусідів, щоб покурити, поговорити, инколи пограти у „хвильки“ чи в „дурня“, — так-би мовити, відпочити колективно між своїми людьми. Зветься це „посиденьками“. Червоний куток — це нові, культурні посиденьки, де замість балачок про „нечистих“ обговорюють питання сільського життя, замість карт та „божественних“ книжок, читають радянську книжку, замість пересудів, — читають селянську газету.

Завдання політосвітника на селі — поширити червоні кутки й так поставити в них роботу, щоб вони стали законче потрібну складову частину селянинового життя, щоб селянина тягло в цей куток, а далі й до складвіших форм політосвітньої праці, до сельбуду та до участі в громадському житті села, до кооперації, сільради, СТВ й т. інш.

Політосвітники й ради сельбудів та хат-читалень повинні звернути всю свою увагу на утворення по селах червоних кутків, бо цим у багато разів вони збільшують політосвітній вплив на селянство, у багато разів збільшують

кількість селян, що користуються з політосвітніх засобів — газети, книжки та живого слова письменнішого свого товариша.

Тут таки, у червоному кутку, робітник політосвіти довідується, що найбільше цікавить селянство, якої політосвітньої роботи, якої методи вимагає, і згідно з цим зможе будувати всю свою роботу так, щоб дійсно задовольнити інтереси й потреби селянина.

Де організують червоний куток

Червоний куток не повинен охоплювати багато дворів, краще, щоб відвідували червоний куток селяни-сусіди, що добре знають один одного, що мають свої спільні куткові інтереси, що є „свої“ люди. Тільки з такою умовою робота в червоному кутку буде йти дружньо, гарно, буде близька селянинові й не матиме тієї зайвої „офіціаліщини“, що буває часто й густо в сельбуді і, що затримує виявлення селянинової активності й самодіяльності.

Отже від того, де саме організувати куток, залежить і його робота.

Саме життя селянське виявило скрізь групи дворів — „кутки“ „частини“, і під іншими назвами, що мають щось спільне, за територією землекористування й т. инш. Само село дало їм і свої назви; у кожному селі, коли ви запитаєте, де живе такий-то, то вам скажуть: на Гришківці, чи на Головатівці, чи на Лукашівці й т. инш. Це показує, що вже само село виділило кулки, і що їх треба взяти раді сельбуду чи хати-читальні з тим, щоб утворити в них червоні кулки. Рада сельбуду та завідатель повинні виявити, скільки є таких „кутків“ на селі, виявити, скільки в кожному з них є населення й згідно з цим починати підготовчу роботу що до організації „червоних куток“. Коли куток дуже великий, то його поділяється на декілька частин, що в них слушно буде організувати червоний куток.

Крім „кутків“ села рада т-ва та завідатель виявляють кількість хуторів даної сільради та інших населених пунктів з тим, щоб і там організувати „червоні кулки“.

Береться на увагу наявність с.-г. колективів, де теж треба утворити червоні кулки, коли їх ще там немає, а коли є, то більше звязатися з ними.

Крім червоних кутків у цих місцях, слід також звернути увагу й на можливість організувати їх у сільраді, кооперації й інших установах, що є на селі; селянин, що прийде до установи за своїми справами, зможе посидіти в кутку, почитати там газету, брошуру або послухати голосне читання.

Коли серед самого селянства виникне ініціатива організувати червоний куток поза планом ради т-ва „Сельбудинку“, то цьому заперечувати не треба, а, навпаки, потрібно в цьому допомогти селянству.

Питання про те, в якій саме хаті організувати куток, це питання методи організації й про це буде сказано далі.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Організаційні справи червоних кутків

Метод організації червоних кутків є декілька, що їх виправдало життя. Те, як підходити до організації кутків, залежить од багатьох умов, отже треба спочатку добре облічити та обміркувати умови свого села, а тоді вже починати організувати куточок. Якщо рада т-ва й завідатель з'ясували кількість кутків села, їхнє населення, кількість хуторів і їхні умови, окремі населені пункти, колгоспи то - що, взяли на увагу, як працювали тут червоні читці, коли такі були, й т. инш., то можна йти далі в справі підготовки організації червоних кутків. Звичайно, коли ні з того ні з цього узяти враз якусь хату на куток і, давши туди газету, сказати, що це є червоний куток, ходіть туди й читайте газету, то з цього нічого не вийде, треба раніше зацікавити селянство червоним кутком та з'ясувати їм, що то є за куток.

Як зацікавити селян червоним кутком

Яким-же чином можна зацікавити селян кутком, його роботою?

Для цього треба звичайно показати саму роботу селянам і гарно розказати про користь і значіння червоного кутка. Щоб виконати останнє є досить змоги для сільського політосвітробітника. Для цього треба скрізь на зборах, на засіданнях, підчас доповідей, голосного читання в сельбуді,

переведення іншої роботи в ньому, розмов, розказати селянинові про потребу організувати червоний куток. Обов'язково треба доповідь про утворення червоних кутків та їхнє значіння поставити на сільському сході, на зборах КНС, ЛКСМУ, КП(б)У, споживчого та с.-г. т.-ва, т.-ва взаємодопомоги й т. инш. Треба в світловій і стінній газеті, у бібліотеці й у інших випадках говорити про червоні кутки.

Взагалі так поставити цю справу, щоб кожен селянин знав за неї. Коли вже населення ознайомилося з тим, що таке червоні кутки, то слід починати саму організацію їх.

Знову - ж не треба тут адмініструвати, перший період організації й роботи червоного кутка має йти, як робота червоного читця, щоб довідатись, як селянство того чи іншого кутка реагує на читання, щоб вишукати відповідне помешкання, виявити, кого найбільше цікавить політосвітня робота.

Підбір червоних читців

Питання з *відбором червоних читців*, цеб-то тих, хто читатиме вголос газету й переводитиме розмови з селянами, є дуже важливе. До цієї справи не можна ставитись формально, а треба уважно вибрати людей, що зможуть гарно перевести читання й поагітувати за організацію червоного кутка. Червоний читець має користуватися з пошани й авторитету серед селянства, і тільки тоді він виконає своє завдання. Кого - ж виділяти на читців?

Для цієї роботи потрібні люди, що мають певну громадську жилку, яких ця справа цікавить і які одночасно остільки письменні, що можуть переводити цю роботу.

Таких людей найшвидше можна вибрати з демобілізованих червоноармійців, учителів, членів комнезаму, членів партії та комсомолу, членів сільради й селян культурників, що сами передплачують газету, особливо членів сельбуду.

Треба проглянути список членів організацій, довідатись про демобілізованих червоноармійців, глянути, чи є відповідні люди серед членів сельбуду й підібрати приблизно тих, хто авторитетніший, кому можна доручити справу глосного читання газети.

Потім довідатись, хто з намічених де живе, в якому кутку, щоб кожен читець працював у своєму кутку, і поговорити з кожним окремо, чи не взявся - б він переводити

роботу червоного читця. Таких читців треба вишукати на кожен куток по декілька, у разі, якщо хтось із них або не справиться з роботою, або просто не схоче працювати.

Як використати „посиденьки“

Треба також (у приватних балачках із селянами) довідатись, де на кожному кутку є хати, що там найбільше збираються селяни, де є „посиденьки“, і коли в тому дворі хазяїн такий, що може стати червоним читцем, або хто з його сем'ї, то найкраще буде перебалакати з ним і доручити цю роботу. Якщо той селянин, що в нього люблять збиратись сусіди поговорити про свої справи, покурити то-що, не передплачує газети, то слід сельбудові, чи хатичитальні за свій рахунок передплатити тому хазяїнові газету, щоб він її читав своїм сусідам.

Кожен із виділених читців має працювати в себе дома, читати газету та розмовляти з випадковими слухачами з приводу прочитаного. Підчас читання читець повинен наводити селян на думку про те, що найкраще було-б коли-б такі читання були систематичні, і після читання він повинен запрохувати приходити й на другий раз.

Кожного з таких читців завідатель сельбуду та рада повинні добре проінструктувати що до їхньої роботи, дати їм газету й з'ясувати їм, що ця робота має велике громадське значіння.

По тому, як читці почнуть працювати, треба придивлятися, як у кожного з них іде робота, як ставляться до неї селяни. Читці, що добре себе зарекомендують, що зберуть досить слухачів, залишаться працювати надалі й покладуть основу для роботи червоного кутка. Коли читання відбуватиметься систематично, то це вже й є червоний куток. Читець, що постійно працює в кутку, організовує в ньому всю роботу, і йому доручається від сельбуду керувати кутком, зветься він *уповноважений од сельбуду в червоному кутку*.

Підчас роботи може виявитись таке, що читець ніби й хороший, та селянство не охоче йде до нього, або читець поганий, а селянства до нього багато збирається на читки, хоч і не дуже уважно слухає й не поважає читця. Це може бути від того, що хату, де читець читає вибрано невдало. Тоді треба в ту хату, де багато збирається селян, дати кращого читця й таким чином виправити роботу. Особливо

в цім відношенні треба наглядати за червоними кутками, що організовані в місці посиденьок. Сюди треба дати, як-найдосвідченішого й як-найавторитетнішого читця, щоб він зміг завоювати симпатії відвідувачів і налагодити роботу. Звичайно, „давати“ читця в червоний куток треба обережно, не адміністративно призначаючи його, щоб не вийшло таке, що всі відвідувачі розбіжяться. Щоб не було ніяких непорозумінь та щоб відвідувачі посиденьок не дивились скося на читця, треба читцеві поводитись так, щоб самі відвідувачі бажали його присутності на посиденьках.

Для цього читця краще посилати з того самого кутка, де відбуваються й посиденьки, а коли там немає відповідної людини, то треба, щоб читець спочатку познайомився з кимсь із відвідувачів посиденьок, або з хазяїном хати й увійшов-би туди, як приватна людина. Потім підчас розмов він повинен повернути думку селян на читання газети, користуючись з тих балачок на політичні теми, що їх, безумовно, порушать селяни. Коли хто з селян говоритиме гостро проти того, що пишеться в газеті, або про які події, чи про діяльність цих чи тих органів влади, то читець не повинен відповідати гостро, а обережно фактами доводити неправдивість думки того, хто сперечається, удаючи, що він ніби захищає не свої погляди й не свої думки, а, як незацікавлена людина, теж хоче найти те, що правильніше. Читець спочатку не повинен казати: „на мою думку“, „я знаю“, „я думаю“ й т. инш., а висловлюватись так: „в газеті пишеться“, „той казав“, „є такі дані“ й т. инш. Тоді селянин буде довірливо й уважніше слухати його й нарешті погодиться з читцевою думкою.

Кутки, утворені з ініціативи самого селянства

Бувають випадки, що *само селянство організувало червоний куток*, або просто в якійсь хаті переводиться читання газет і розмови з ініціативи того чи іншого селянина. Тут сельбуд повинен добре ознайомитись, що робиться в такому „кутку“, і, коли щось там не так, повинен допомогти виправити. Слід послати туди члена сельбуду, як звичайного відвідувача, але такого, що сам добре розуміється на питаннях радянського будівництва, що може дати відповіді на запитання й сам може прочитати газету. Цей член сельбуду, відвідуючи „куток“, поволі повинен надавати роботі

відповідного напрямку й допомагати селянам дати відповідь на ті питання, що в них виникають, і поволі стати червоним читцем цього кутка. До хазяїна хати й ініціатора читання треба підійти по-товариському, порадити йому ходити до сельбуду, поговорити з ним, як краще переводити роботу й цими порадами вплинути так, щоб він завжди звертався за ними до сельбуду сам. Дуже доречно допомогти тут сельбудові або газетою, або пересувною бібліотекою, або іншим політосвітнім засобом.

„Досвітки“ та червоний куток

Є ще одна побутова форма на селі, що її треба перетворити на червоний куток, — це „досвітки“. На „досвітках“ збирається молодь, щоб погуляти, посміятись, поспівати та й ще для дечого, із чим політосвітні організації повинні боротись. Можна й слід перетворити досвітки на культурну політосвітню форму, вижити з них усі негарні їхні риси.

Для цього слід скористуватися з „досвіток“, як з форми, надавши їм зовсім іншого, революційного змісту. Треба, щоб замість зайвих балачок, грубих і некультурних розваг та жартів на „досвітках“ читали газети, влаштовували політгри, розмовляли на корисні теми й т. инш. Щоб цього досягти, треба, як і на посиденьки, послати читця, що зумів би обережно опанувати увагу досвітчан, одводити думку хлопців у інший бік.

Читець, що прийде на досвітки (комсомолец, член КНС, демобілізований червоноармієць), не повинен починати свою роботу просто з читання серйозних статей із газети або з розмов на політичні теми; він спочатку повинен зацікавити собою досвітчан, повинен заручитись їхньою симпатією. Для цього дуже доречно взяти на досвітки брошуру О. Вишні, або які інші юмористичні оповідання й прочитати їх при нагоді хлопцям та дівчатам, а потім уже обережно й помалу навертати їх думки на щось серйозніше. Дуже гарно, коли читець уміє співати, або грати на чому, і навчить одвідувачів „досвіток“ нової пісні, або заграє щось цікаве чи нове, не шкодить узяти з собою політкарти, коли вони є; це, безумовно, викличе до читця певну пошану з боку досвітчан, і надалі йому буде легше переводити освітню роботу.

Гарна метода, коли перетворюється „досвітки“ на червоні кутки, є така, коли досвітчачан-активістів „обробляє“ завідатель сельбуду таким чином, що вони сами починають переводити політосвітню роботу на досвітках. Для цього політосвітробітникам треба познайомитись і подружитись із верховодами досвіток і потім по-товариському запропонувати провадити культурну роботу серед хлопців та дівчат.

Але надаючи культурности досвіткам, проте залишити роботу на цьому не слід, вони бо зможуть знов швидко повернути на старе, треба поволі змінити віковий склад одвідувачів такого червоного кутка.

Поступовно від читання гумористичних оповідань і розмов на політичні та наукові теми переходити до сільсько-господарських тем практичного радянського будівництва, втягуючи помалу до відвідування цього червоного кутка дорослих. Можна спеціально запрохувати відвідувати цей червоний куток дорослих селян, членів сельбуду й перетворювати його на справжній червоний куток. Взагалі спеціальних кутків молоді не повинно бути, треба робити так, щоб укупі працювали й дорослі й молодь, і коли в якомусь куточку починають зникати старші селяни і йде молодь, то треба звернути на такий куток більше уваги, дати туди культурну силу, змінити методу й характер роботи.

Утворення червоних кутків на сотенних зборах

Крім цих усіх метод організації червоних кутків є ще одна, але вона дає гарні наслідки тоді, коли вже селянство досить підготовлено, щоб утворювати в себе червоні кутки, коли воно досить уявляє їх. Ця метода дуже проста. Рада сельбуду та завідатель, погодивши питання з головою сільради, скликають сотенні збори, де ставлять питання про організацію червоного кутка. На цих зборах хто-небудь робить доповідь про значіння, завдання й роботу кутка, і збори ухвалюють організувати такий куток. Тут обирають і читця, тут збори просять когось із своїх громадян дати хату, щоб можна було переводити роботу, і ухвалює зібрати гроші на передплату газети. Коли сельбуд не багатий, або настрій серед селян такий, що питання про збирання грошей на газету зможе викликати ще зниження цього настрою,

то тоді, цього питання можна не порушувати, а дати газету з сельбуду, а коли робота зміцнюється, тоді вже поговорити про те, щоб газету передплачували відвідувачі кутка. До кутків, організованих у такий спосіб, треба ставитись дуже уважно, увесь час допомагати їм і силами й політосвітніми заходами (літературою, доповідачами й т. инш.); а перед тим, як їх організувати, треба облічити умови кожної сотні, підговорити декількох селян, щоб вони підтримали цю справу, й намітити заздалегідь хати для кутків.

На які гроші існує червоний куток

В червоному кутку, щоб провадити добре роботу, багато коштів не треба, отже там читець або уповноважений червоного кутка працює задурно, складних форм роботи, що потребують грошей, не практикується, через те можна обійтись і дуже невеликими коштами. Гроші червоному куткові потрібні найбільше на газети, освітлення та опалення, а коли помешкання наймане, то й на помешкання.

Де брати кошти на куткову роботу

Звичайно, гроші, що потрібні для кутка, повинні дати відвідувачі. Місячних або річних внесків встановлювати не треба, а слід збирати гроші по потребі. Червоний читець обраховує, скільки потрібно на газети (передплачувати краще на 3—6 місяців, а не на один), скільки на гас, на опалення та наймання помешкання й тоді доповідає відвідувачам про ту суму, яка потрібна. Самі відвідувачі повинні знайти ці кошти, розподіливши суму між усіма. Тут, коли, скажімо, дорого буде прохати хазяїн за помешкання, або за паливо, то самі селяни зможуть поторгуватись з ним і зменшити свій внесок. Але з помешканням треба так ставити справу, щоб його дістати дурно, про це буде мова далі.

Коли сельбуд має кошти, то він повинен допомогти червоним куткам, але, звичайно, не наймаючи помешкання, не даючи світло, а даючи й впорядковуючи лекції з чарівним лихтарем та іншими політосвітніми заходами. Збирати гроші слід доручати уповноваженому червоного кутка, але витратити їх треба після того, як ухвалять відвідувачі кутка.

Грошова звітність

Витративши гроші, обов'язково слід дати звіт, куди саме пішли гроші. Дуже слушно буде тут, щоб той, хто витрачатиме гроші, написав на папері, які були видатки на роботу, на що саме й скільки, і вивісити цього папірця в червоному кутку. Тоді кожен із одвідувачів зможе ознайомитись і, так-би мовити, контролювати видатки.

Помешкання червоного кутка

Питання з помешканням для червоного кутка є одно з найважливіших, бо коли його наймати, то це коштуватиме немало й може відбити в селян охоту відвідувати його. Отже треба винайти такий спосіб, щоб помешкання було неплатне. Найкраще, коли знайдеться такий селянин, аматор політосвіти, що запропонує свою кімнату. Рада сельбуду та завідатель повинні ознайомитись, чи не має, бува, такого селянина, щоб пустив у свою хату червоний куток, і потім зговоритись із ним про цю справу. Бувають такі селяни, що в них завжди збираються люди посидіти, поговорити (посиденьки), і такому селянинові однаково, коли в нього працюватиме червоний куток.

Притягти відшукувати помешкання самих селян

Відшукувати відповідне помешкання й людей, що дали-б його задурно, можуть взяти на себе й самі селяни відвідувачі кутка. Так, коли куток організовується на сотенних сільських зборах, то тут селянство повинно обміркувати, де знайти кімнату для куточка, кого з селян попрохати допомогти в цій справі. Коли збори звернуться з проханням до цього чи того селянина про кімнату, то він не відмовиться, тим паче, що роботу в кутку провадиться ввечері й не що-дня.

Хату для кутка треба вибирати таку, де немає малих дітей, або де є кілька кімнат, щоб не перешкоджати ні роботі кутка, ні хазяїнові.

Щоб зацікавити селянина дати хату, можна віддавати йому прочитані газети, без грошей пропускати на вистави в сельбуд і т. инш.

Переїздний червоний куток

Якщо неплатного помешкання не можна знайти, тоді слід домовитись із одвідувачами кутка, а коли куток організовується на зборах, то з учасниками зборів про кошти на помешкання, як говорилося про це в попередньому розділі. Але, що робити, коли ніхто даром у хату не пускає, грошей селянство не збирає й селянство в цій галузі не може допомогти. Тоді треба погодитись із тим, що куток має працювати поперемінно в різних хатах. Виробляється календар, коли в чийй хаті працює куток і повідомлюється про це селян. Вирішати таким способом питання з помешканням звичайно не зовсім доречно, але в житті воно трапляється досить і дає змогу переводити на кутку політосвітню роботу, хоч, звичайно, і в меншій мірі, ніж коли є постійне помешкання.

Якщо вже організатори червоного кутка стали на шлях утворення переїздного червоного кутка, то тут не треба занепадати духом і втрачати надії на постійне помешкання. Тут треба зацікавити селян упертою роботою, щоб вони грішми чи власним помешканням допомогли десь зупинитись червоному куткові. Якщо підчас роботи кутка виявлено буде актив одвідувачів (про це повинен подбати читець), то за допомогою активу можна буде вже легше вирішити справу з кімнатою для кутка.

Урядування в червоному кутку

Кому підлягає червоний куток

Вже раніше говорилося, що червоний куток є форма масової роботи сельбуду чи хати-читальні, форма, а не осередок, і не установа—це й розв'язує питання про врядування в ньому. Оскільки сельбуд, або хата-читальня, організовує куток, то він їм і підлягає, від них він одержує директиви й вказівки що до роботи, їм подає звіти за роботу, вони затверджують уповноваженого й т. инш. В самому червоному кутку, усередині його, керує роботою й відповідає за неї уповноважений сельбуду в червоному кутку. Гарно, якщо за уповноваженого буде читець, особливо місцевий, що живе на цьому кутку, а найкраще, коли він є і хазяїн тієї хати, де працює куток.

Обов'язки уповноваженого

Уповноважений повинен тримати зв'язок із сельбудом чи гатою - читальнею, збирати гроші на потреби кутка, передплачувати газети, провадити облік роботи, стежити за порядком у кутку, і тому треба, щоб це була людина письменна, активна й авторитетна для відвідувачів. Тому краще буде, якщо кандидатуру на уповноваженого висунуть самі відвідувачі кутка, а потім його затвердить рада сельбуду. Коли читець слабкуватий, то тоді може на уповноваженого виділити іншу людину, але таку, щоб справлялась із своєю роботою, щоб інколи й сама могла почитати вголос газету, книжку, перевести розмову й т. інш.

Коли читець і уповноважений не одна людина, то тоді уповноважений дає вказівки читцеві що до роботи, але такі, що вони не заперечують вказівкам і порадам сельбуду.

Обов'язки уповноваженого вже зазначалось вище, але треба додати, що він стежить за чистотою в кутку, за тишею то - що. Він, погодившись із одвідувачами, призначає замінити кімнату по черзі, дає інші „навантаження“ відвідувачам, якщо цього вимагає робота, встановлює, наприклад, чергування відвідувачів, щоб наглядали за порядком і т. інш.

Різних комісій або, як трапляється в деяких червоних кутках, президій, і т. інш. утворювати не треба, бо - ж червоний куток не організація, він не має членства, а тому й права когось вибирати.

* Відвідувачі червоних кутків повинні бути членами сельбуду

Але бажання відвідувачів-селян утворити членство в червоному кутку та органи самоврядування — бюро, президію, раду то - що, спостерігається часто й густо. Йти за бажанням одвідувачів було - б за помилку, тоді бо в нас наплодиться десятки тисяч дрібних політосвітніх організацій, що працюватимуть як доведеться й без відповідного керівництва. До того - ж у червоному кутку остільки мало роботи, мало селян, що користуються з неї й політосвітніх заходів (тільки газети та журнали), що не варто утворювати ні членства, ні виборних органів; зовсім вільно може відра-
тись із усім цим один уповноважений.

Але забороняти вводити членство було - б нетактовно й шкідливо. Отже є вихід. Бажання селян, одвідувачів кутка, ввести членство в кутку треба скеровувати на те, щоб вони вступали в члени т-ва сельбудинку чи хати-читальні.

Треба ставити питання так, щоб селяни записались у члени сельбуду, і тоді червоний куток об'єднуватиме членів сельбуду, що живуть на однім кутку села. Від одвідувачів кутка, членів сельбуду, не повинно вимагати, щоб вони часто відвідували сельбуд, його гуртки то-що, вони повинні тільки ходити на загальні збори, де вирішується справи т-ва. У відвідувачів червоного кутка може постати питання про членські внески, що, мовляв, чого-ж платити двічі й на роботу червоного кутка й на сельбуд чи хату-читальню. Але це питання вирішується дуже просто: відвідувачів кутка можна або зовсім звільнити від членських внесків в сельбуді, або-ж їхні внески віддавати на роботу їхнього кутка. Навіть приймати внески можна доручити уповноваженому червоного кутка.

Якщо в селян і не постає питання про членство, то уповноважений-читець повинен обов'язково підчас роботи у розмові нагадати їм про сельбуд, зацікавити ним і довести, що всім слід записатись у члени сельбуду. Якщо буде відповідний настрій у селян, то тут слід дати й паперу для заяв, а хто неписьменний, то тому треба й написати заяву про бажання вступити до сельбуду. Питання про втягнення відвідувачів червоних кутків до членства сельбуду тепер дуже важливе, бо в такий спосіб ми втягаємо доросле селянство до сельбуду й перетворюємо сельбуд із клубу молоді (що в нас часто буває) на близьку селянству авторитетну організацію.

Керовництво й допомога від сельбуду червоним куткам

Вже сказано раніше, що червоні кутки підлягають сельбудові чи хати-читальні відповідної сільради, але тут керовництво від сельбудів та хат-читалень повинно бути зовсім інше, ніж це в нас розуміють під словом „керівництво“. Кожен політосвітник повинен пам'ятати, що червоний куток є що-найбільше виявлення селянської активності, що це до того інколи старе побутове явище (посиденьки), куди вліто новий, революційний зміст, і якщо необережно поводитись із цими кутками, якщо адміністративно керувати

ними, то це може тільки розвалити їх, повернути їх на старі посиденьки з безглуздими балачками, пересудами, чаркою.

Отже керівництво повинно виявлятися, як методична допомога їм та допомога культурними силами й заходами. Тільки в такий спосіб селянство, що зосереджено в червоних кутках, зрозуміє всю важливість і користь роботи сельбуду й поставиться прихильно до нього й до свого червоного кутка.

Розгляньмо окремі форми допомоги сельбуду червоним куткам.

Д о п о м о г а к у л ь т с и л а м и

Часто трапляється, що якийсь активний селянин чи комсомолец чи ще хтось інший організовує червоний куток, активно працює в ньому, переводить читання, розмови дає відповіді на всі запитання селян, здається все йде гаразд. Потім робота починає занепадати і, нарешті, сходить на нівець. Причина всьому є те, що читець „видихається“: все те, що він знав, він передав селянам, активність свою використав, і далі він не знає, що робити, немає у нього вже такого, що було-б цікаве й нове для селян. Отже це треба мати на увазі організаторам політосвітньої роботи на селі — завідателям та радам сельбудів, і весь час треба вливати культурні сили в червоні кутки, увесь час допомагати їм своїм культурним активом. В цій справі не повинно бути кустарництва, її треба організувати як слід, щоб у такий спосіб допомогти сельбудові керувати кутками.

Отже завідатель сельбуду й рада повинні взяти на облік свої культсили: вчителів, активних письменних членів сельбуду — селян, комсомольців, службовців сільради, членів компартії, демобілізованих червоноармійців і т. інш.—і поговорити з ними про участь їхню у роботі червоних кутків. Найкраще всіх їх викликати на засідання ради сельбуду, або навіть на загальні збори т-ва, і домовитись про їхню згоду й тут розподілити їх, хто на який куток має ходити. Дуже перевантажувати їх, цією роботою не слід, бо це може зовсім видбити в них охоту ходити туди, доцільно встановити відвідування червоного кутка.

Треба щоб кожного приходу активіста чекали з цікавістю, і щоб одночасно зацікавлення що до цього не йшло за рахунок зменшення авторитету читця чи уповноваженого.

Для цього треба розподілити роботу між одвідувачами так, щоб читець постійно переводив голосне читання й иншу поточну роботу, а читець - активіст, приходячи раз на тиждень, переводив - би розмову, лекцію, або читав книжки, приносячи їх із собою, і т. инш., таким чином, буде налагодженість у роботі.

Добре було - б, коли - б инколи червоний куток одвідував голова сільради, як читець, він - би дав відповіді на запитання селян, але про це буде далі.

Щоб не вийшло так, що сільська інтелігенція та инші активісти сельбуду не погодяться ходити на кутки, треба, підбираючи цих читців, перевести відповідну підготовку. Слід на засіданнях правлінь, бюр, президій та на загальних зборах установ і організацій пояснити значіння культдопомоги куткам і зацікавити тою роботою відповідних товаришів.

Треба також уважно підбирати кандидатів на таких читців, зважати, чи людина активна і письменна, чи має авторитет і т. инш. Силоміць у порядку дисципліни, звичайно, посилати не можна. Сами члени ради повинні ходити як читці на куток; це буде гарний приклад для инших, і в такий спосіб рада й завідатель знатимуть, що робиться в кутках, чого вони потребують, які ненормальності в роботі, як треба виправляти їх. Перед тим, як читець - активіст сельбуду йде на куток, він повинен підготуватись, прочитати газету, взяти точні дані про ту кампанію, що її в цей час переводиться (с.-г. податок, перевибори рад, призов новобранців і т. инш.), обміркувати розмову - лекцію й т. и. так, щоб як - найкорисніше перевести роботу й дати відповіді на запитання селян.

Перевівши роботу в червоному кутку, активіст має доповісти раді сельбуду або завідателю; можна встановити місячні доповіді на засіданнях ради т - ва, тоді рада зможе вжити заходів, щоб спекатися ненормальностей і хиб, які є в роботі кутків.

Допомога політосвітніми заходами

В червоних кутках звичайно, крім газет та инколи журналу, немає більше нічого; цього, звичайно, мало для селян; отже сельбуд чи хата - читальня повинні допомогти куткам тим, що вони мають.

В першу чергу треба дати в куток пересувні бібліотеки, виділивши їх із бібліотек сельбуду чи хати - читальні, підбравши відповідну літературу.

Друге — це впоряджувати в кутках лекції з чарівним лектарем, звичайно, не що - дня, а так, приміром, раз на місяць, як вистачить сили.

Третє — подбати за постачання новими журналами, даючи їх на деякий час.

Далі слід давати взагалі все, що є в сельбуді чи в хаті - читальні, як от різні гри, стінгазети (коли є декілька примірників, або коли їх прочитають у сельбуді), плакати, портрети то - що.

Методична допомога від сельбуду червоним куткам

Ця допомога нарівні з постачанням червоних кутків культсилами й політосвітприладдям є органічний обов'язок сельбудів. Надто, що методичним керовництвом забезпечується в великій мірі й керовництво взагалі. Методична допомога має йти шляхом поширення й поглиблення тих знань серед уповноважених червоних кутків та червоних читців, що вони їх мають, надаючи й методичних знань переводити їм роботу.

Конференції уповноважених червоних кутків та червоних читців

Форма, з якої слід користуватись, щоб виконати зазначену мету, є *конференція червоних читців та уповноважених у червоних кутках*. На цих конференціях, що їх скликається при сельбуді чи хаті - читальні в міру потреби, але не менш, як один раз на місяць, треба й дати все те, чого потребує червоний читець. Треба так поставити справу, щоб ці конференції були цікаві для учасників їх, щоб не тягти силою на них читців та уповноважених, а щоб вони йшли сами. Для цього треба уважно поставитись як до порядку денного, так і до самого переведення цих конференцій. Червоний читець і уповноважений є агітатор радянської влади, є той сільський актив, що виконує свою роботу не за страх, а за совість, отже в його інтересах бути завжди в курсі справ сільського життя, поточної політики, практичних засобів у справі радянського будівництва. Цілком

зрозуміло, якщо на конференціях подаватимуть матеріал, що вводитиме читців і уповноважених у курс сьгоднішніх справ, то вони на такі конференції ходитимуть. Тому слід починати конференції, по-перше, з практичних доповідей, що стосуються радянського будівництва і ще нові для села (перші директиви про перевибори рад, про термін внесення с.-г. податку, про призов на військову службу, про заходи що до землевпорядкування, важливі розпорядження рай- і окрвиконкомів, матеріяли до кампаній, боротьбу з пошестями й т. инш.). Така постійна інформація читців і уповноважених у справі радбудівництва не тільки допоможе їм у їхній роботі, а й виховає для села певний актив, авторитетний для маси й тямущий у громадських справах.

Не треба, щоб ці доповіді були нудні та довгі, краще дати стисло інформацію, а потім дати можливість запитувати. Щоб на запитання було дано відповідь на конференції, слід обов'язково запрошувати всіх відповідальних робітників села: голову сільради, секретаря комосередку, голову кооперації, агронома, лікаря й т. инш., треба також запрошувати райполітінспектора з району, що керував-би конференцією.

Які ще питання ставити на конференції

Инколи можна поставити на конференціях доповідь на тему не поточної політики, а, скажімо, доповідь лікаря про хвороби, розповсюджені на селі, доповідь агронома на тему поліпшення свого господарства й т. инш. Підчас доповідей на конференціях слід підходити до справи так, щоб читці висловлювались, як селяни розуміють те чи инше питання, які питання ставлять селяни читцям, щоб, з'ясувавши їх на конференції, потім розказати ї селянам. Завідателеві сельбуду слід записувати всі запитання селян, щоб потім згідно з цим будувати й иншу політосвітню роботу.

Коли ця частина конференції повинна підвищити знання самих читців та виявити, що змістом цікавить селянство, то друга частина конференції має розглянути методику куткової роботи.

Обмін досвідом роботи червоних читців

Тут треба поставити інструктивну доповідь завідателя сельбуду раз або два, а далі треба, щоб обмінювались до-

свідом самі читці, а завідатель сельбуду повинен тільки керувати цим обміном. Питання що до методики роботи на кутках треба брати практичні, а не загальні. Основні питання будуть такі:

а) газети: які газети найбільше подобаються відвідувачам кутка, чому саме; які відділи в газетах найбільше цікавлять; які саме статті звернули на себе увагу селянства й чому саме;

б) журнали: які журнали цікавлять, що саме цікавить;

в) книжки: які книжки найбільше читають або слухають, як складено передвижку, які в ній хиби;

г) інша робота: розмови, лекції, гри; що цікавить, що ні, чому саме;

д) спосіб читання, виразність, час читання, запитання підчас читання (коли краще відповідати), коли зручніше подавати коментарі читачеві й т. инш.

Свій досвід червоні читці повинні й виявити через коротенькі доповіді, а завсельбуду має підсумувати весь досвід, із усіх доповідей і поставити на обговорення спірні питання, а ті методи, що цілком виправдали себе, рекомендувати для всіх червоних кутків. Тут треба й рекомендувати відповідну літературу для голосного читання, видавати книжки то - що.

Питання методики на конференціях повинно змінити відповідно з умовами роботи, ступеня розвитку читців і т. инш.

Все, що було на конференції — доповіді, промови з приводу доповідей, фактичні дані, практичні пропозиції що до роботи то - що, — повинно записувати в протоколі й надсилати до райінспектора політосвіти чи завідателя райсельбуду.

Організація червоних кутків у селах, де немає ні сельбуду, ні хати - читальні

І досі є на Україні сільради, де немає жодної політосвітньої установи; ще більш є невеликих сіл од 40 до 80 дворів, де думають, що в них і не може бути політосвітнього осередку.

В таких селах і слід заснувати червоний куток, як первинний осередок політосвітроботи. В тих селах, де є сільради, це обов'язок райполітінспектора; він повинен розбудити думку селян що до утворення кутка, він таки попервах повинен дати й можливу допомогу.

В невеликих селах, де сільрада міститься в іншому селі, і в тих селі, де є сільрада, є й сельбуд, обов'язок організувати червоний куток припадає на т-во сельбуду.

Відмітні ці червоні кутки од тих, що їх утворюють на кутках села та близьких од села невеликих хуторах то-що, тим що вони, якщо в них розвиватиметься робота, можуть перетворитись на політосвітню установу — хату-читальню без членства, у той час як червоні кутки назавжди залишаться за форму роботи.

Утворюючи червоні кутки в таких селах, слід уживати тих самих заходів, що й для червоних кутків тих сіл, де є сельбуд. Найкраще знайти в селі людину, що її цікавить освітня справа та доручити їй провадити підготовчу роботу: розмовляти з селянами про кінцеву потребу культосвітньої роботи, інколи читати газети й т. інш. Якщо вже серед селянства є певне бажання утворити політосвітній осередок, тоді повинен приїхати в це село хто-небудь із сельбуду (коли село підлягає сільраді), або з райцентру — райполітінспектор (коли село має свою сільраду), скликати загальні збори селян і поставити питання про організацію червоного кутка. Звичайно, збори треба скликати або в свято, або просто приїжджати тоді, якщо є потреба в зборах і в справі інших питань.

На зборах слід, щоб селяни ухвалили організувати куточок і знайти помешкання для його роботи та поговорили про кошти на роботу.

Тут-же слід завсельбуду чи райполітінспекторові порекомендувати уповноваженого червоного кутка, або якщо селяни сами запропонують такого, то познайомитись із ним і затвердити його на цій посаді та розказати йому про його обов'язки й про роботу кутка.

Такий червоний куток не має в себе поблизу сельбуда, де він завжди найшов-би пораду й допомогу, тому слід підбирати уповноваженого з ініціативою, добре письменного, що міг-би працювати самостійно. З другого боку, і напрямок роботи цього червоного кутка повинен бути інший, ніж у червоних кутках тих сіл, де є сельбуд. Тут червоний куток має перетворитись на хату-читальню. Отже він має подбати за відповідне помешкання, за власну бібліотеку, за виявлення культурного активу з одвідувачів, за введення більш-менш складних форм політосвітньої роботи

(драмгурток, с.-г. гурток то-що, бо далеко ходити за 5 — 6 верстов до сельбуду) і т. инш.

Якщо інтерес і активність селянства до політосвітньої роботи збільшиться, робота покращає, організується гурток, буде постійне помешкання, бібліотечка, тоді червоний куток перетворюється на хату-читальню без членства.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Зміст роботи в червоних кутках

Політико-освітня робота в червоних кутках повинна відповідати повсякденним інтересам одвідувачів. На всі запитання, що є в селян, червоний куток повинен дати відповідь розмовою, читанням газети, книжки й т. инш.

В червоному кутку треба говорити про те, що тепер цікавить селянство, та одночасно пробуджувати інтерес до основних питань селянського життя. У наслідок роботи кутка має змінюватися побут у кращий бік, у бік збільшення культурності селянства. Червоний куток має боротись *за поліпшення сільського господарства, агітувати за чистоту, гігієну, за кооперацію, давати знання з природознавства, відповідати на питання поточної політики радвлади, пояснювати та популяризувати заходи радвлади на селі, знайомити з заходами захисту республіки (Червона армія), боротись із забобонами (ворожбитством, знахарством і т. инш.), допомагати радвладі переводити різні кампанії, організовувати допомогу ліквідації неписьменности й індивідуально-групове навчання.*

Взагалі зміст роботи повинен бути широкий, як само життя, на все, що цікавить селянина червоний куток повинен відповідати.

Агропропаганда

Питання про те, як поліпшити господарство, як робити, щоб воно давало прибуток, як боротись із шкідниками та хворобами в господарстві, повинно стояти на першій місці в роботі червоного кутка.

Звичайно, в агропропагандистській роботі червоного кутка не буде плановости, не буде програми роботи, всю агрікультурну роботу слід будувати відповідно з настроєм та бажанням одвідувачів кутка, по-перше, та, по-друге,

відповідати умовам даного району (матеріал про степову частину України, буде зайвий і шкідливий у поліссі та лісостепу й навпаки).

Сільсько-господарська пропаганда в червоному кутку повинна бути широка; тут слід порушувати всі питання, що цікавлять селян: і обробіток землі, і с.-г. економіка, і ветеринарія, і бджільництво, і городництво, і садівництво і т. инш.,— вся ця робота повинна викликати певне стале зацікавлення селянства що до придбання с.-г. знаннів іншими способами вже за стінами червоного кутка, але за його допомогою.

Засоби ці: відвідування лекцій у сельбуді, самостійне читання с.-г. книжок та журналів, відвідування с.-г. гуртка то - що.

Як-же провадиться агропропаганду в червоному кутку? Читається вголос сільсько-господарські книжки або газети чи журнал та переводиться розмови з селянами з приводу прочитаного.

В разі, якщо є в цім кутку добре досвідчена в с.-г. справі людина, можна влаштовувати розмови на с.-г. теми без відповідного читання, а лише спираючись на знання доповідача. Червоний читець, що, звичайно, не є агроном, не повинен виставляти себе за знавця агрономії, його завдання лише прочитати книжку чи статтю, а обговорити й зробити висновки — це справа самих слухачів.

Якщо помічається, що відвідувачів кутка дуже цікавить агрономія, і якщо є в селі агроном або взагалі знавець сільського господарства, то слід запросити останнього прочитати лекцію чи зробити доповідь. У звичайних селах здебільшого агрономів немає, але завше знайдеться або садівник, або городник та, крім того, тепер є в кожному селі уповноважений у справах боротьби з шкідниками сільського господарства, — от цих людей і треба запрошувати переводити лекції, доповіді чи розмови.

С.-г. гуртки при червоних кутках

Як система, при червоних кутках не повинно бути гуртків, але в селах районного центру та взагалі у великих селах, де с.-г. гурток при сельбуді не може обслуговувати всіх селян (до того-ж у таких сельбудах і селян мало

буває), можна організувати с. - госп. гурток і при червоних кутках.

Організацію гуртків мають провадити лише там, де є відповідні умови: зацікавленість одвідувачів, керовники, достатня кількість очочих.

Треба організовувати с. - г. гуртки не при кожному кутку, а лише при таких, що містяться в центрі великих частин (кутків) села, щоб таким чином обслужити всю частину села.

В таких гуртках роботу можна добре поставити, в рай-центрі бо є досить культурних сил. Сельбуд повинен умовитися з агропунктом, щоб агрономи допомогли цій справі й узялись керувати роботою сільсько-господарських гуртків при червоних кутках, відвідували-б їхні заняття та читали лекції.

Кооперативна пропаганда в червоних кутках

Поруч із сільським господарством стоїть питання кооперування селянства. І поліпшення сільського господарства й кооперація є обов'язкова передумова поліпшення селянського добробуту. Червоні кутки повинні агітувати за вступ селянства до складу членів кооперації, за відвідування зборів т. - ва й т. инш.

Крім цього, червоні кутки мають величезну ниву для кооперативної сільсько-господарської роботи, де пропагандистська робота кутка може дати реальні наслідки, що незабором поліпшать умови господарювання. Це є організація машинових товариств, товариств спільного обробітку землі, молочарських і т. инш.

В червоному кутку збираються знайомі один одному селяни, сусіди; вони найшвидше зможуть домовитись, організуватись в одно з таких товариств. Тому слід, зважаючи на умови цього кутка, після читання відповідної книжки чи статті в газеті викликати розмову й навертати думку селянства на можливість організувати й тут, на цім кутку, якесь корисне товариство, купити гуртом машину й т. инш.

Успіх роботи червоного кутка, крім усього иншого, вимірятимуть такі практичні досягнення, як поліпшення сільського господарства, кооперування то - що.

Саносвіта в червоних кутках

Санітарна освіта є друге важливе питання після агропропаганди, що на нього треба звернути всю увагу відвідувачів червоного кутка.

Перше завдання в цій галузі — це довести всю шкідливість таких широкорозвинених у нас на селі явищ, як бруд у хатах, важке повітря в них, нужа (воші, блохи), брудний одяг, руки, обличчя, невміння застерегти себе від пошесних хвороб, вживання негарної води, лікування в різних знахарок замість лікаря, цілування ікон у церкві, цілування покійників, обіди на похоронах і т. инш. Всі ці явища труять наше село, знесилюють його, заганяють на той світ дітей і дорослих селян.

Друге завдання в галузі санітарної освіти — це показати способи боротьби з цими явищами. Показати нові шляхи життя. Крім читання брошур із цієї галузі, що розказують, як застерегти себе від хвороб, як їх лікувати, як краще налагодити своє життя, треба прочитати книжки про те, як живуть люди в інших країнах, що вже позбулись своєї некультурности.

Червоний куток має бути за осередок санітарної освіти на селі, вогник, що показує шлях до культурного життя в сільській темряві. Є деякі питання гігієни людини, що про них стидаються говорити при всіх: це стосується венеричних хвороб, жіночих, абортів то - що.

Але ці хвороби є таке лихо, що про нього мовчати не можна. Отже слід про нього говорити, якщо маємо слухачів приблизно одного рівня. Особливо це стосується жіночих хвороб, гігієни вагітности, абортів то - що.

Щоб переводити розмови на ці теми, треба скликати тільки жінок і розказувати їм про все. Було - б добре, коли - б тут була жінка - лікар або досвідчена в цій галузі жінка, що не тільки прочитала - б книжку, а й пояснила її та дала щось із своїх знаннів.

Питання поточної політики в червоних кутках

Селянство тепер дуже цікавить політика радвлади в усіх її галузях. Його цікавлять взаємини між робітничою класою й селянством, партійне життя, податкова політика,

фінансова, земельна, страхова то-що. На ці теми кожний селянин завжди охочий поговорити, розпитати, висловити свою думку. Червоний куток, читаючи газети, книжки, постанови та розпорядження влади, повинен з'ясувати селянам радянську політику, дати відповідь на запитання, що виникають у селян.

Освітлення роботи сільських установ і організацій

Особливу увагу повинен звернути червоний куток на практику радянського будівництва, а саме на роботу сільради, місцевого кооператива, стягання єдиного с.-г. податку, страхування й т. инш. Тут червоний куток повинен з'ясувати, для чого все робиться та як краще виконувати для держави й зручніше для селянства ці чи ті постанови.

Освітлення кампаній

Питання кампаній не повинні проходити поза стінами червоного кутка. В червоному кутку треба з'ясувати для відвідувачів зміст цієї чи тієї кампанії та вказати, як селяни з цього кутка можуть допомогти її переводити.

Міжнародній стан СРСР

Не треба забувати й про освітлення міжнароднього стану радянських республік. Це, звичайно, найлегша справа, в кожній бо газеті є матеріал на цю тему та до того - ж кожному селянинові цікаво знати, що робиться на світі, „чи не чути війни“ й т. инш. Отже, читаючи газету, обов'язково слід читати телеграми, пояснюючи їх та доповнюючи розмовою, користуючись із матеріалу попередніх газет.

Земельні справи

Селянство дуже цікавлять тепер земельні справи, чимало буває в нього суперечок із приводу землекористування; от тут червоний куточок і повинен дати пояснення що до цього. Читання земельного кодексу, брошур та постанов на цю тему буде за найкращий засіб з'ясувати земельну справу.

Взагалі питання революційної законности стоять на селі гостро, багато буває зловживань од урядовців, що неправильно розуміють радянські закони, що зле відбивається на житті селянина, і тому в червоному кутку треба знайомити селян із радянськими законами та постановами органів влади. Радянські закони, як закони нові, мало знайомі селянству, тому селянин часто-густо зазнає лиха тільки через те, що не знає про цей чи той закон і наклепує на радянську владу. Червоний куток повинен боротися з цим, пояснюючи селянству революційну законність.

Зокрема червоний куток має з'ясовувати такі питання, як питання шлюбу, поділу спадщини то-що; ці закони тепер тільки формується, і тому буває багато зловживань та різних негарних випадків у цих справах; червоний куток, пояснюючи їх, попереджуватиме неприємності для селянина.

Військова пропаганда

Питання захисту радянської республіки від капіталістичних держав завжди цікавить і цікавило широкі кола радянської суспільности. В червоному кутку треба не тільки задовольнити інтерес селянства до справи захисту республіки, а й розвинути його ще дужче.

Крім розмов та читань про теперішні засоби війни, про озброєння в капіталістичних державах, треба знайомити селянство з побутом Червоної армії, з її досягненнями. Треба ознайомити селян із кінцевою потребою розвитку хемічної справи та авіації, що є за одну з передумов нашої військової моці.

В наслідок читань та розмов на цю тему має зрости зацікавленість що до авіації та хемії й допомога цій справі від селян через вступ їх до т-ва Аерохему.

Щоб викликати більший інтерес до Аерохему, треба звязувати це питання з сільським господарством, зокрема оповідати про боротьбу з шкідниками сільського господарства за допомогою хемії та аеропланів. Підчас самої боротьби з шкідниками хемічними засобами, якщо це трапиться в цім селі, у червоному куточку треба з'ясувати відвідувачам важливість і корисність справи та заохотити до активної участі й допомоги в справі боротьби з шкідниками.

Ліквідація неписьменности й червоні куточки

Справа ліквідації неписьменности повинна мати важливе й почесне місце в червоному кутку.

Агітація за лікнеп

В період підготовки до відкриття лікпунктів червоний куток повинен агітувати за вступ селянства до лікпунктів, з'ясовувати важливість і корисність письменности, розказувати, як записатись до лікпункту то - що. Крім цього, в червоному кутку можна організувати групове навчання, що сприятиме загалом ліквідувати неписьменність.

Групове навчання

Групове навчання де - далі набуває більшої ваги, воно бо якраз відповідає побутовим умовам нашого села.

Не кожен неписьменний, що живе десть на далекому кутку, зможе й схоче ходити осінньою грязюкою та в морози аж у центр села до школи, і тому треба зробити так, щоб навчання грамоти провадилося на цьому самому кутку, майже дома в селянина. До того - ж частина селян, особливо жінки, часто - густо соромляться йти в лікпункт між незнайомих людей і тому залишаються поза лікпунктами.

Отже в кожному червоному кутку можна організувати, так - би мовити, домашнє навчання.

Треба виявити підчас роботи кутка, хто неписьменний та довести їм усю користь грамоти й організувати з них групу, що ліквідувала - б свою неписьменність. За вчителя може бути той самий червоний читець чи уповноважений сельбуду в червоному кутку, або якась добре письменна людина — комсомолец, учень семилітки то - що. Цього вчителя можна найти або серед мешканців цього кутка, або запросити з сельбуду, що надіслав - би якого письменного товариша. Учитель повинен умовитись із неписьменними про години навчання, домовитись із сельбудом чи сільрадою про приладдя для навчання, дістати букварі й почати роботу. По закінченні навчання (коли вже неписьменність буде ліквідовано) іспит краще робити в центрі села разом із учнями лікпункту.

Індивідуальне навчання

Крім групового навчання слід переводити й індивідуальне, цеб-то прикріпляти до письмених по одному або по два неписьмених, що вчилися - б не в червоному кутку, а в себе дома.

Розподілити неписьмених поміж письменними, звичайно, найкраще в червоному кутку, бо тут можна зробити так, що кожен неписьменний піде вчитися до того, до кого він хоче, а це є вже запорука успішного навчання.

Крім агітації за вступ до лікнепу та організації індивідуального й групового навчання, червоний куток має працювати на користь т-ва допомоги лікнепу імені т. Леніна. В червоному кутку слід з'ясувати завдання т-ва й заохотити відвідувачів вступити до складу його членів. Уповноважений або читець має умовитись із т-вом і записувати охочих селян до складу його членів.

Художнє виховання в червоному кутку

Селянство потребує не лише знання, не лише поради, як поліпшити свій добробут, господарство, умови життя, йому треба дати й те, що задовольняє його естетичні потреби, потреби в прекрасному, треба дати художні твори, що малюють різні переживання людей, їхні гарні вчинки, гарні поривання й т. инш.

Це майже єдиний шлях і засіб художньо виховати селянство в червоних кутках, бо - ж ні драмгуртка, ні музичного, ні хорового тут немає. На вистави та концерти селяни ходитимуть до сельбуду, а тут треба дати гарне читання художньої літератури, так сучасної, як і дореволюційної. Завдання таких читань — викликати в слухачів симпатії до цих чи тих героїв оповідання, що є бажані в наш час, змусити селян пережити разом із героями художнього твору їхні почуття, сміятись їхнім сміхом і плакати їхніми сльозами.

Такі читання відривають селянина від його буднів, змушують його жити іншим життям.

Ці художні твори часто-густо дають добрий приклад селянам, викликають у них бажання змінити й своє життя; вони й сами хочуть бути такі, як пишеться в книжці або

навпаки, коли в книжці буде виведено негарного типа, то це викличе й у слухачів призи́рство й неприхильність до нього, до його вчинків.

Читання революційних творів із красного письменства поволі викликатиме симпатії до революціонерів і революційних подій, а це разом із радянською дійсністю створить у селянства революційну ідеологію. Отже, керівники червоних кутків повинні брати на увагу всю важливість красного письменства в червоних кутках і не забувати про цю роботу.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Форми й методи політосвітньої роботи в червоних кутках

Звичайно, форм політосвітньої роботи в червоних кутках небагато, але, використавши добре ті, що їх рекомендується, можна зробити багато. Жодних гуртків, стінгазети, бібліотеки в червоному кутку немає й не може бути. За основну форму й методу роботи є голосне читання газети, книжок та журналів, далі розмова, доповідь, вечір запитань та відповідей, як відміна розмови, гри та інколи лекція, організована від т-ва сельбуду.

Такі форми роботи, як бібліотечна та довідна практикується в червоних кутках, але, як форми особливі, про що буде сказано докладніше далі.

Голосне читання

Найбільшого значіння на селі набирає голосне читання. Це пояснюється тим, що більшість населення в нас або малописьменна, або зовсім неписьменна. Навіть письменні селяни з охотою слухають, як хтось читає, бо їм тяжко читати самим, через те, що вони не звикли до систематичного читання, не знають, як вибрати те, що треба прочитати, щоб не заважати собі, читаючи зайвий матеріал. Але читання вголос має успіх лише тоді, коли читець уміє читати, знає, як підбирати матеріал, добре засвоїв техніку голосного читання, добре підготувався до нього. Звичайно, у цій галузі дуже велике значіння має практика, стаж, тому методичні вказівки, що їх буде подано нижче, тільки допоможуть читачеві запобігти помилок, але, звичайно, не зроблять одразу з нього гарного читця.

Підготовка до читання газети

Перше, ніж читати газету вголос, треба підготуватись. Підготовка є в ознайомленні читця із змістом газети, з'ясуванні всього, що є незрозумілого в газеті, складанні плану читання, пристосуванні або виготовленні наочних приладь і в пристосуванні газети до індивідуального читання селян.

У кожної культурної людини є звичка читати газету що-дня, щоб бути в курсі міжнародних подій та справ своєї республіки, але не кожна людина вміє читати газету.

Як читець має читати газету для себе

Червоному читцеві чи уповноваженому сельбуду в червоному кутку треба обов'язково читати газету систематично, всі номери її. Щоб не забивати собі голови всім матеріалом, що вміщено в газеті, але одночасно ознайомитись з усім, рекомендується таку методу читання: спочатку прочитати *телеграми та передову статтю*. Телеграми сповіщають про останні новини та події, що про них читець повинен знати, а передова дає напрямок усій газеті й трактує ті питання, які вважається за головні на сьогодні. Після телеграми та передової треба проглянути всі заголовки в газеті підряд. Вибравши ті, що стосуються питань, які цікавлять читача або стосуються його роботи, треба уважно прочитати їх. Для червоного читця матимуть безумовно найбільшу увагу ті питання, що стосуються взагалі сільського життя та сільського господарства, а зокрема й особливо ті, що стосуються економічного й громадського життя та побуту самого села.

Статті під заголовками, що їх вважає читець не за важливі, треба все-таки проглянути, звичайно, не так уважно, як перші.

План голосного читання

Ознайомившись із газетою, треба скласти план читання. Коли читання провадиться систематично, то тоді читець, знаючи інтереси своїх слухачів, читатиме про те, що цікаво для них. Найкраще спершу читати про злободенні питання, а потім переходити до менш цікавих, але таких, що про них потрібно знати селянству. Безумовно, не можна читати газету підряд, як це зробив один із читців: він почав читати

назву газети, потім прочитав, хто видає газету, коли вона виходить, адресу редакції й контори, ціну за об'яви в газеті й т. инш. Звичайно, таке читання було не цікаве для селян, і вони, не дослухавши, розійшлись.

Вибір першої статті

Вибір першої статті є дуже важливий момент у читанні, особливо коли його переводиться з повною аудиторією.

Тут треба читати таку статтю, що зачепила-б за живе слухачів, зацікавила-б їх. А це буде тоді, коли стаття відповідатиме на ті питання сільського життя, що цікавлять селян саме в цей час. Наприклад, якщо на селі готуються до землевпорядження, то статті на цю тему слухатимуть із охотою, якщо село чекає оголошення про ставки єдиного сільсько-господарського податку, то статті й матеріали про це будуть цікаві. Завжди слухатиметься з охотою читання про видатні закордонні події, судові справи то-що. Вибравши першу статтю, що зацікавила-б слухачів, треба далі підібрати й менш цікаві, але такі, що про них слід прочитати селянам — це будуть питання сільсько-господарські, статті-поради, як поліпшити господарство, матеріали до кампаній і т. инш. Треба, щоб читання мало певний напрямок, щоб після читання слухачі мали потрібний настрій.

Це найбільше стосуватиметься кампаній, коли потрібна громадська думка й допомога її переволити. Більшість газетного матеріалу й розмов треба пристосувати саме до тієї теми, що на той час є основна, чи буде це кампанія, чи взагалі тема, важлива нині для радянського будівництва на селі.

Ознайомлення з чужими словами

Коли план читання намічено, читачеві треба ознайомитись із усіма чужими словами та незнайомими прізвищами в газеті, щоб пояснювати їх слухачам підчас читання.

Це треба зробити обов'язково, за допомогою якоїсь письмєнної людини, щоб не попасти підчас читання в негарне становище, коли слухач запитає, а читець не знатиме, що відповісти.

Зв'язати газету з попередніми

В газеті часто-густо бувають статті, де говориться про якусь справу, що вважається її за відому. Особливо це буває у відділі про міжнароднє становище СРСР. Якщо читець натрапляє на таку статтю й не знає сути справи, що про неї йде мова, то він повинен або переглянути старі газети, або звернутися до товаришів, що свідоміші в цій справі, щоб з'ясувати собі дане питання.

Наочні приладдя

Далі читець повинен підготувати наочні приладдя до читання. По-перше, це буде географічна мапа. Треба підчас читання, особливо читаючи про міжнародні події, показувати, де що відбувається, а для цього сам читець повинен знайти всі ті місця на мапі, про які буде мова підчас читання. Мапу треба придбати для червоного кутка обов'язково або брати з сельбуду, якщо вона там є. Крім мапи, до читання трудно підшукати інші наочні приладдя, але можна використати малюнки з журналів, діаграми, цифри до статей і т. инш.

Попідкреслювати найголовніші статті

Коли все це пророблено, читець повинен підкреслювати в газеті найважливіші статті та замітки олівцем, краще кольоровим. Це робиться для того, щоб після голосного читання селянин, що не слухав газети, взявши почитати її, відразу міг звернути увагу на найважливіше. Взагалі підкреслювання статей або окремих думок у статті викликає в кожного, хто візьметься за цю газету, зацікавлення, і зацікавленість цю викликає само підкреслене. Це треба пам'ятати й завжди підкреслювати те в газеті, на що потрібно звернути читачеву увагу.

Треба уважно вибрати книжку

Тепер треба сказати кілька слів про те, як готуватись до читання книжки. Звичайно, краще, коли-б перед читанням уголоє читець прочитав книжку сам, але не завжди буває змога це зробити. Одночасно читати книжку, про яку читець не має жодного уявлення, не можна. Книжка може

бути дуже непопулярна, а значить і незрозуміла для слухачів, або заголовок книжки не відповідатиме змісту її, і слухачі залишатіся незадоволені з книжки, від якої чекали зовсім иншого. Що до с.-г. літератури, то тут треба бути ще обережнішому, бо до рук може потрапити книжка, що розрахована на зовсім инший с.-г. район, наприклад, книжка, де описується заходи поліпшувати господарство в Поліссі, потрапить у степовий район. Тоді ця книжка може пошкодити, коли селяни послухають її порад, і можуть засміяти й читця, коли очевидно буде, що книжка для цього району не підходяща.

Як вибрати книжку для голосного читання

Отже, вибираючи книжку для читання, треба її спочатку прочитати, а якщо цього не можна зробити, то, принаймні, ознайомитись з її змістом, прочитати найголовніші моменти в книжці та обов'язково розпитати в бібліотекаря або вчителя чи иншої якої інтелігентної людини про цю книжку. Якщо розпитати ні в кого, то треба проглянути уважно рецензії в журналах та книжкові каталоги; там є коротенькі вказівки про книжки, їхній зміст, популярність і т. инш. Багато рецензій міститься в журналах „Самоосвіта“ й „Селянський Будинок“.

Розмір книжки

Вибираючи книжку, крім ознайомлення з нею, треба брати на увагу її розмір. Найкраще було-б, якби книжку можна було прочитати за один вечір. Отже, слід підбирати невеличку брошуру або таку, де кожен розділ чи стаття були-б закінчені, щоб можна було продовжувати читати цю книжку й для нових слухачів.

Як читати газету

Читати треба поволі

Читати треба поволі, не поспішаючи, бо, якщо читати швидко, то слухачі не зможуть стежити за думками, що викладатиме читець, і погано зрозуміють або зовсім не зрозуміють книжки. Майже всі читці, що почали читати недавно, мимоволі читають швидко, і це буває за причину того, що читання не задовольняє слухачів.

Отже, читець повинен пам'ятати, що поспішно читати шкідливо.

Підчас читання, натрапивши на якийсь чужомовне слово або прізвище, що незрозуміле слухачам, читач повинен одразу його пояснити й тільки тоді продовжувати читання далі.

Якщо підчас читання хто небудь із слухачів про щось запитує, треба відразу відповідати.

Якщо якась думка в статті не зовсім зрозуміла, то теж треба її пояснити, не чекаючи кінця статті.

Втома слухачів

Підчас читання треба стежити за слухачами, щоб вони не втомились, і, як тільки буде помітно, що аудиторія позіхає, мало слухає, треба відразу вжити заходів до того, щоб повернути увагу її до читання.

А для цього слід одвіжити мозки слухачам. Дуже влучно буває, коли аудиторія стомиться, прочитати фейлетона або розказати щось смішне; це викличе сміх, і слухачі знов стануть уважні, бо сміх це є відпочинок для мозку. Проти втоми теж гарно впливають розмови на тему за прочитане.

Розмови

Але *розмови* відіграють значно більшу роль в читанні, як засіб проти втоми. Через розмови прочитаний матеріал слухачі краще засвоюють, виявляють свою думку з приводу прочитаного, виявляють зацікавлення цією чи тією темою. Це для читця дуже важливо, бо, знаючи, що найбільше цікавить селянство, він зможе й свою дальшу роботу побудувати на основі виявлених інтересів. Крім того, через розмови читець найкраще може агітувати за це чи те питання.

Отже, розмови треба викликати після кожної статті. Виявляючи ставлення селян-слухачів до цієї чи тієї теми, до цієї чи тієї кампанії, читець може довести як газетним матеріалом, так і своїм власним правдивість думки чи заходу, що про них сказано в газеті, коли деякі слухачі не погоджуватимуться. Але доводити треба обережно, не ставлячи питання грубо та не висловлюючи своєї думки відразу. Найкраще буде, коли хтось із слухачів сперечатиметься з тим, хто не погоджується, а читець буде тільки допомагати розмові й то ніби не від себе, а від газети, мовляв, „так

написано, а чому це неправильно“. Можна доводити подану думку словами інших людей: „так кажуть, не знаю“. Взагалі своїх переконань не треба виявляти безпосередньо, бо тоді слухачі погодяться тільки так, про людське око, а на думці в них буде своє.

Таке велике значіння розмови доводить, що треба завжди її викликати підчас читання й у жодному разі про неї не забувати. Брати участь у розмові повинна більшість слухачів, так щоб розмова точилася ніби між слухачами, а читець тільки скеровував її в певний бік, стежучи, щоб учасники розмови не відійшли від теми або щоб розмова не перейшла на пустомовні балачки.

Підчас розмов треба викликати в слухачів бажання громадської роботи. Особливо це влучно робити підчас читання з газети матеріалів із місць. Там пишеться про досягнення різних сіл у різних галузях, як от кооперація, організація молочарських, машинових та інших товариств, організація пожежних дружин, поліпшення політосвітньої роботи то - що. Розмови після читання такого матеріалу треба скеровувати в бік здійснення таких заходів і в цьому селі.

Передплата газети

Після читання слід також обережно поговорити й про *передплату газети*. Сказати про умови передплати, про користь газети й т. инш. Звичайно, за кращу агітацію, щоб селяни передплачували газету, буде те, коли читець вміло прочитає газету, бо тоді селянство найкраще впевниться, що вона цікава й корисна.

Голосне читання й сількорство

В процесі голосного читання в червоному кутку слід подбати й за те, щоб селяни привчалися до сількорства. Треба не тільки кинути думку про дописи, а й навчити писати замітки, спершу до стійної газети сельбуду, а потім і друкованої.

Якщо в когось виявиться бажання писати до газети, то читець повинен допомогти новому сількору граматично обробити замітку, давши вказівки, як і про що треба писати надалі. Для самого червоного читця підчас голосного читання знайдеться батато матеріалу для газети, він бо довідується

від селян про багато такого, про що раніше не знав, і, звичайно, кожен червоний читець увесь той цікавий матеріал, що йому дадуть селяни, повинен передати в газету в формі замітки чи статті.

Тих слухачів, що їх зацікавить сількорство, треба направляти в гурток сількорів при сельбуді, де вони зможуть більше навчитись цій справі. Читець повинен не тільки сказати тому, хто хоче займатись сількорством, щоб він пішов у гурток, але він повинен навіть повести його в гурток, коли йтиме сам до сельбуду. Це найпевніший спосіб втягти майбутнього сількора до громадської роботи, дати йому правильний напрямок.

Читання книжки

Що стосується читання книжки, то тут до попередніх правил треба додати, що, скінчивши читати книжку, треба обговорити її в цілому та зробити практичні висновки що до застосування порад із книжки в своєму житті та господарстві (це звичайно не стосується до книжок із красного письменства).

Якщо в книжці буде щось незрозуміле для слухачів, а читець не зможе з'ясувати, його то тоді треба записати незрозумілі місця й звернутись до свідомої в цих справах людини, щоб пояснила, в чому справа, а, якщо не знайдеться такої людини, то треба звернутись до редакції газети або якогось журналу. Саме так треба робити й тоді, коли з приводу якогось питання виникнуть суперечки, що їх не можна буде розв'язати своїми силами.

Вечори запитань - відповідей

Крім голосного читання газети, книжок та журналів, у червоному кутку слід упорядкувати вечори запитань і відповідей. Тут селяни, відвідувачі червоного кутка, повинні поставити всі запитання, що їх цікавлять, і колективно пошукати на них відповіді. Найкраще такі вечори впорядковувати тоді, коли в червоний куток приходить активний член сельбуду, учитель чи інша освічена людина, партієць - активіст то - що.

Ці товариші допоможуть селянам розв'язати ті питання, що їх цікавлять.

Коли відкривати вечір

Найкраще відкривати вечори запитань і відповідей після читання газети; тоді селяни охотніше розмовлятимуть. Перед початком вечора треба оголосити, що запитання можуть бути найрізноманітніші, що запитання будуть з'ясуватися колективно, а коли на якесь запитання не буде дано відповіді, то буде запитано тоді консультбюро або відповідний орган чи редакцію газети.

Хто відповідає на запитання

Якщо поступило запитання писане чи словесне, треба запитати, хто з учасників вечора може дати відповідь. Коли нікого не знайдеться, то тоді повинен відповісти читець або товариш, що прийшов із сельбуду спеціально переводити цей вечір.

Не забивати несміливих

Керовник вечора — червоний читець чи уповноважений сельбуду — в червоному кутку повинен стежити за тим, щоб молодь або активніші з учасників не забивали несміливих та малоактивних селян, не сміялись та не кепкували з їхніх запитань, може, інколи й смішних.

На кожне запитання треба давати остаточну, зрозумілу відповідь, і переходити до розгляду іншого запитання лише тоді, коли перше цілком розв'язано.

Як викликати активність селян

На перших вечорах, щоб не вийшло так, що ніхто не задає запитань, треба взяти двох-трьох активних одвідувачів червоного кутка й умовитись із ними, щоб вони перші висунули будь-які запитання.

Доповідь, як наслідок вечора

Якщо виявиться, що селян-відвідувачів червоного кутка напевно зацікавить одно якесь питання, правильніше питання на одну тему, то тоді можна спеціально запросити з сельбуду доповідача на цю тему або прочитати книжку, що з'ясувала-б ті питання, які зацікавили учасників вечора. Таку доповідь або читання книжки, безумовно, слухатимуть із великим інтересом.

Вечори запитань - відповідей на певну тему

Можна також упорядковувати вечір запитань-відповідей на одну якусь тему замість доповіді чи лекції. Наприклад, коли виявиться, що найбільше цікавить санітарія та гігієна, то слід улаштувати вечір на цю тему, запросивши на нього спеціально лікаря або лікпома. Якщо слухачів цікавитимуть питання сільського господарства, то тоді на спеціальний вечір слід запросити або агронома, або-ж свідомого в цій справі селянина-культурника, що культурно господарює. Практика показує, що вечори запитань-відповідей краще для аудиторії за лекцію та доповідь, тут бо говориться лише про те, що цікавить слухачів, і ввесь час вони перебувають у напруженому стані, очікуючи відповіді на свої запитання.

Щоб оживити та надати більше плановості таким вечорам на певні теми, фахівці, що їх сюди закликається, повинні перед початком вечора сказати, про що саме треба запитувати та стисло намітити основні моменти цієї справи, про яку йтиме мова.

Де шукати остаточної відповіді на складні запитання

Спочатку вказувалось на те, що нез'ясовані питання треба надсилати або до редакції газети чи журналу, або до консультбюра сельбуду. Це, звичайно, треба робити тільки тоді, коли ніхто в селі не дасть остаточної відповіді. Якщо питання буде з'ясовано, то його треба обов'язково висунути на дальшому вечорі або коли зійдуться селяни в червоному кутку й дати на нього відповідь.

Як видно з практики, вечори запитань-відповідей завжди мають успіх у селян, а те, що їх легко впорядкувати безумовно доводить, що в червоному кутку ці вечори слід практикувати як - найширше.

Бібліотечна робота в червоному кутку

Від голосного читання газети й книжки та від вечорів запитань-відповідей простий шлях до самостійної роботи селян над книжкою. Безумовно, що на голосних читаннях будуть присутні й письменні селяни, та до того-ж індивідуально-групова ліквідація неписьменности дасть письмен-

них селян; от і треба зробити так, щоб їх зацікавило самостійне читання книжки; слід їх також привчити систематично відвідувати бібліотеку, шукати відповідей на свої запитання в книжці. Підчас читання газети, проведення вечорів запитань - відповідей виявляються інтереси селянина до того чи іншого питання, нахил до якоїсь галузі науки та знання, а до того - ж само життя висуває ряд питань (побутових, сільсько-господарських, санітарних, юридичних), що їх конче потрібно вирішити. От таким селянам, серед яких уже накреслилась певна зацікавленість до будь-якого питання, і треба дати відповідну книжку. Це буде перший актив самостійних читачів, що до них поволі приєднуватимуться інші селяни.

Пересувна бібліотечка

Звичайно, селянин не завжди піде в бібліотеку сам, а особливо вперше; тому уповноважений в червоному кутку повинен потурбуватись про те, щоб забезпечити читачів цього кутка книжками на місці. Уповноважений повинен брати в сельбуді пересувну бібліотечку для свого червоного кутка. Підбирати книжки до цієї бібліотечки треба за участю уповноваженого, а сам бібліотекар чи завідабель сельбуду не повинен цього робити. Уповноважений повинен брати книжки на тему про ті питання, що цікавлять селянство, і не набирати з собою різних непотрібних книжок. Краще взяти менше літератури та ліпшої, щоб селянство було з неї задоволене. Книжки треба підбирати популярні, зрозумілі селянинові, а то буває, що книжку написано на цікаву тему, але вона дуже складна, і селянина, що візьме її почитати, вона не задовольнить, і селянин більше не братиметься за книжку.

З книжками в червоному кутку треба поводитись обережно, і селянам, що їм видаватимуть книжки, треба про це сказати. Уповноважений повинен пам'ятати, що ці книжки підуть ще в інший куток або по повероті до бібліотеки сельбуду їх знову видаватиметься селянам.

Увага до читача

Видаючи книжки, треба розказувати селянам, про що написано в книжці та, якщо буде щось незрозуміле в ній, радити звернутись до уповноваженого або бібліотекаря

сельбуду за поясненнями. Коли селяни здають книжки, треба розпитувати, чи подобалась книжка, що в ній гарного й правильного, а що невідповідного, неясного й т. д. Видаючи ту саму книжку вдруге, треба брати на увагу вражіння попередніх її читачів. Відомості про те, чому подобалась книжка читачам, треба записувати, щоб потім знати, як вона йде серед селян. Крім цих відомостей, треба провадити й увесь облік, що потрібно для пересувної бібліотечки.

Як поводитися з книжкою

Якщо селяни перечитали всі книжки чи виявиться потреба в нових, то треба віддати назад до бібліотеки сельбуду стару бібліотечку й узяти нову. Треба уважно стежити, щоб книжок не розгублювалось, бо - ж на селі не один червоний куток і не одна лише група читачів, а в багато селян, що потребують книжки, та до того - ж бібліотека є державно - громадське майно, і його не має права нищити ніхто.

Після пересувної бібліотечки — до бібліотеки сельбуду

Активніших та письменніших селян після того, коли серед них є певне зацікавлення книжкою, треба надсилати до бібліотеки сельбуду, де - б вони брали книжки вже сами.

Направляючи селян до бібліотеки сельбуду, уповноважений повинен розказати бібліотекареві все за цих читачів: що їх цікавить, який їхній розвигток, як вони ставляться до книжок і т. инш.

Довідна робота в червоному кутку

В розділі про питання „поточної політики“ говорилося про популяризацію радянського законодавства. Тут розглянемо й частини цієї роботи, саме практичну допомогу селянству в судових справах.

Селянина не дуже цікавлять загальні питання політики радянської влади в галузі права, йому більше цікаво знати, як окремі закони відбиваються на його житті та господарстві. Йому треба знати, куди подати заяву про цю чи ту справу, до кого звернутись і т. инш.

Заяви

Часто-густо селянин не може написати заяви до суду чи до іншої якоїсь установи, не знає як її писати, а в разі він неписьменний, то жодної не напише. От тут червоний читець чи уповноважений і повинен допомогти йому. Червоний читець має розказати, куди треба звертатись і написати заяву, чи порадити, де взяти відповідну довідку то-що. Писати заяви безумовно треба даремно. Щоб це не дуже перевантажувало читця, треба відкладати писання заяв на вечір, коли йде робота в червоному кутку. Тут, пишучи заяву одному селянинові, можна розказати іншим, як треба робити в подібних випадках. Звичайно, сам читець здебільшого людина, що не зможе орієнтуватись у всіх справах, як судових, як і взаємин із різними установами, і брати відповідальність за правильну пораду в кожному випадку він не може. Отже, заяви й пояснення треба давати лише в тім разі, коли читець певно знає, якщо-ж він остаточно не знає або не знає цього зовсім, то повинен з'ясувати раніше цю справу в довідному столі сельбуду або в сільраді то-що. Це читцеві зробити нетяжко, бо, буваючи часто в центрі села, він, зайшовши до сельбуду, сільради, сільського т-ва взаємодопомоги й т. інш., зможе дістати відповідні довідки й про все розпитати. Читцеві це легше зробити, ніж селянинові, бо він знає, до кого звернутись, швидше розкаже, в чому справа, та йому швидше дадуть і відповідь.

Уповноважений—передатна ланка між червоним кутком і довідстолом сельбуду

З огляду на те, що більшість випадків будуть такі, де читець не зможе вирішити справи сам, а буде з'ясувати їх у сельбуді, сільраді й інших установах, то в основному читець є *передатна ланка* між селянами й довідстолом сельбуду та інших установ. Далі, коли читець більш ознайомиться з цією роботою, більше вдосконалить свої знання, він буде самостійніший у дій роботі. Притягання до довідкової роботи читців виховає кадр червоних сільських „адвокатів“, що боротимуться із старим шкідливим явищем „аблокатства“—наслідком царату.

Лекції та доповіді

Ці форми масової роботи, як форми, що мало викликають активності в червоному кутку, повинно практикувати як-найменше, та й не вистачить сил провадити їх. Лекції й доповіді доцільно робити лише тоді, коли якоесь питання, напевно цікавить слухачів, коли є відповідні сили та досить наочних приладь, що надали - б цим формам роботи цікавості.

Отже, робити лекції та доповіді треба вряди - годи, коли якийсь гарний лектор погодиться їх прочитати. Добре також на такий випадок посилати в червоний куток чарівний лихтар із діяпозитивами. Це зворушить куткову роботу, підсилить настрій, викличе бажання працювати далі. Дуже гарно буде, якщо лекції читатиме агроном або лікар, яких на селі так мало, а інтерес до лекції величезний.

Після лекцій та доповідей слід обов'язково впорядковувати розмову, щоб допомогти селянам краще зрозуміти сказане та розв'язати ті питання, що виникають у процесі читання самої лекції чи доповіді.

Кампанії та свята

Слід іще сказати декілька слів про те, як червоні кутки повинні реагувати на кампанії та свята. В розділі „Як читати газету“ вже говорилось про це, але важливість цих питань змушує поставити їх окремо.

Кампанії мають колосальне значіння для республіки, бо через кампанії переводиться найголовніші заходи рад-влади, і вони мають більший успіх і кращі наслідки, коли селянство активно допомагає їм. Червоні кутки повинні ознайомити селян з суттю кампанії та з тим, як селянство повинно взяти участь у ній. Це ознайомлення та заохочування селян до участі в кампанії повинно провадити за допомогою тих політосвітніх форм, що їх подано вище: читання газет, журналів та брошур уголос, розмов, вечорів запитань - відповідей, довідної роботи, доповідей, лекцій і т. инш.

Перед кожною важливою кампанією рада сельбуду та місцева влада повинні запрошувати уповноважених червоних кутків і читців на конференції, де з'ясовувалося - б основні питання кампанії та форми її переведення. Про це докладно говорилось у розділі „Методична допомога сельбуду червоним куткам“.

Що до участі червоних кутків у переведенні революційних свят, то тут, крім розмов читця на цю тему з одвідувачами кутка, повинно ставити завдання як-найширше, притягуючи селянство до святкування в селбуді.

Гри та розваги в червоному кутку

Якщо в червоному кутку що-дня провадитиметься роботу на серйозні теми, то це може обриднути селянам, тому треба вносити в роботу елементи розваги.

Отже, після читання газети, книжки чи журналу слід читати різні гумористичні речі — оповідання, фейлетони, гумористичні журнали й т. инш.

Якщо є хтось із одвідувачів, що може оповідати смішні анекдоти або якісь пригоди, то треба скористуватися з цієї нагоди й після серйозної роботи попросити його щось розказати. В журналах часто бувають загадки, ребуси та шаради; можна зацікавити відвідувачів вирішенням їх, і час мине цікаво й непомітно.

Крім цього, обов'язково треба дістати шашки, а то й шахи, щоб селянство відпочиваючи могло розважитись за цією грою. Шашки можна не купувати, а зробити самим одвідувачам. У деяких кутках повелося так, що відвідувачі приходять у червоний куток із своїми шашками й тут грають; це треба рекомендувати всім куткам.

Якщо в селбуді знайдеться ще якась гра, то можна попросити, щоб дали її на час у червоний куток.

Коли-ж яка гра дуже зацікавить одвідувачів кутка, то можна впорядкувати складчину й купити гру для кутка; в селбуді скажуть, де її можна купити чи передплатити.

Як одвідувачі червоних кутків користуються з інших форм політосвітроботи

Селян, та їхні культурні потреби не може задовольнити цілком лише те, що дає червоний куток. Селянинові цікаво послухати й гарного лектора, подивитись виставу, вступити до якогось гуртка, послухати концерта й подібні до цього складніші форми політосвітньої роботи. В який-же спосіб селянин зможе користуватися з них? Всі ці форми роботи практикується в селбуді; отже, треба заохочувати

селян-одвідувачів кутка відвідувати сельбудинок, сповіщати їх про вистави, лекції то - що в сельбуді, інформувати, які є гуртки в ньому та коли вони працюють, направляти в гуртки тих селян, яких цікавить та галузь науки, що її розроблює гурток і т. инш. Таким чином, червоний куток обслуговуватиме селян у повсякденних їхніх культурних потребах, а т-во сельбуду — в складніших, що потребують і складніших форм роботи, складніших заходів і кращих сил.

Робота червоних кутків улітку

Практика показує, що навіть гарні червоні кутки з відповідною роботою взимку зовсім завмирають улітку, і на другу зиму від них нічого не залишається. Організаторам червоних куточків треба, таким чином, переходячи на літню роботу, мати на увазі два моменти: перший — не допускати, щоб робота кутка цілком завмерла влітку, і другий — поіклуватись за те, щоб на другу зиму залишились червоні кутки й щоб не довелось їх утворювати знову.

Влітку селянинові багато роботи; йому ніколи ходити до червоного кутка, та й у хаті сидіти душно — хочеться на повітря. Отже, треба: по-перше, зменшити куткову роботу, по-друге, провадити її на повітрі.

Влітку треба провадити роботу лише в свята, коли наряд збирається на колодках, у холодку в садках і т. инш. Тут і треба провадити роботу — найбільше читати газети. Коли наближаються весняні роботи, треба попередити відвідувачів червоного кутка, що роботу не припиниться, а тільки скоротиться, запросити їх приходити в свята до червоного кутка й тут десь у холодку читати газету, цікаву книжечку, журнал. Також треба брати на увагу в літній роботі, що в цей час розгортається робота драмгуртка в тих сельбудах, де немає зимового помешкання для вистав; отже, треба запрошувати відвідувачів кутка до сельбуду на його вистави, світлову газету й т. инш.

Взагалі влітку, коли селянство менше тяжить до червоних кутків, керовники політосвітньої роботи на селі — рада т-ва сельбуду та завідатель — повинні не тільки не зменшувати, а збільшувати своє керовництво й допомогу червоним куткам, щоб їхня робота не завмерла зовсім, щоб червоні кутки, як форма політосвітроботи сельбудів, не розвалилась.

Зразковий щоденник.....червоного кутка
сільбуду

Місяць, день	Що відбувалося в кутку	На яку тему провадилося роботу	Що найдужче цікавило відвиду- вачів із цієї теми	Скільки всього присутніх	З них жінок	Чи задоволені відвідувачі з роботи	Підпис керівника
8/X	Читання газети „Радянське Село“ Читання журналу „Шлях Здоров'я“ №... Гри	Про політичні по- дії та про сільське господарство Про заразливі хо- роби та гігієну осо- бистого життя Грали в шашки 4 чоловіка	Як застеретги се- бе від хвороби та як полішити повітря в хаті	12	4	Задоволені, про- сили і вдруге чи- тати журнал	Максименко
12/X	Читання газети „Радянське Село“ Читання книжки Довідна робота " " " " " "	Про політподії та про сільське госпо- дарство „Записна книжка“ Виниченка Написано заяву до райземсудкомсії про земельну супе- речку між гром... Справу про розділ двора передано з'я- сувати до СБ	Стаття така - то	10	5	Задоволені	Максименко

Примітки керівника. 8 жовтня селянство зачитувало, чому в селі немає лікаря.

12 жовтня підчас читання „Записної книжки“ слухачі висловлювали симпатії до агітаторів.

Облік роботи червоних кутків

Не доводиться нині говорити за важливість обліку взагалі й зокрема в політосвітній роботі, отже, перейдімо просто до того, як провадити його в червоних кутках. Облік тут можна поділити на дві частини. Перша — це запис у щоденнику, що його повинен мати кожен куток, для чого сельбуд має дати зошити в кожен із них із відповідними графами. Заповнювати треба як - найповніше, щоб потім інші робітники могли скористовуватися з попереднього досвіду й не робили зайвих помилок. Особливо треба докладно заповнювати графу про те, що цікавило селян у роботі, вказуючи окремі статті, факти, відділи в газеті, розділи книжок, ставлення до героїв цих чи тих оповідань і т. инш.

Друга частина обліку — це облік настрою селян, їхніх потреб, бажань. Для цього червоному читцеві й уповноваженому треба записувати побажання селян, випадки незадоволення з того чи іншого явища, ставлення до різних подій, різні запитання з приводу радянського будівництва то - що. Все це разом дасть для читця матеріял, що за ним він зможе будувати свою роботу, відповідно з потребами селян. Своїми вражіннями в червоному кутку читець повинен ділитись із завсельбуду, а той має йому допомогти відповідно з цим у постановці роботи.

Закінчивши зошит - щоденник, його слід здавати до сельбуду, а сельбуд має здати райполітінспекторові або окрполітосвіті безпосередньо. Перед тим, як щоденника здавати до району, завсельбуду повинен уважно його переглянути, вивчити з нього, що найбільше цікавило селян у роботі кутка та які форми роботи найкраще прищиплюються.

БІБЛІОГРАФІЯ

ГАЗЕТИ ТА ЖУРНАЛИ ДО ЧИТАННЯ В ЧЕРВОНИХ КУТКАХ

Газети

1. Місцева окружна газета.
2. „Радянське Село“— центральна селянська газета. Адреса: Харків, Пушкінська вул., № 24, контора „Радянського Села“. Умови передплати: на 1 рік — 2 крб. 40 коп., на півроку — 1 крб. 20 к., на 3 міс.— 60 коп., на 1 міс.— 20 коп.

Журнали

3. „Всесвіт“— двотижневий ілюстрований літературно-художній журнал. Адреса: м. Харків, вул. К. Лібкнехта, № 11, контора газети „Вісти“. Умови передплати: на 1 рік — 4 крб. 80 коп., на 1 міс.— 40 коп.
4. „Нова Громада“ — двотижневий літературно-містецький та популярно-науковий журнал. Адреса: м. Харків, Горяїновський пров., № 2, „Нова Громада“. Умови передплати: на 1 рік — 5 крб., на півроку — 2 крб. 75 коп., на 3 міс.— 1 крб. 50 коп.
5. „Шлях до здоров'я“ — ілюстрований журнал, що популярно практикує теми з медицини, охорони здоров'я, фізкультури й т. инш. Виходить 1 раз на місяць. Адреса: м. Харків, Пушкінська вул., № 14, видав. „Наукова Думка“. Умови передплати: на 1 рік — 2 крб. 40 коп., на півроку — 1 крб. 20 коп., на 3 міс.— 60 коп., окреме число — 20 коп.
6. „Радянський Селянин“ — журнал сільсько-господарської освіти. Адреса: м. Харків, вул. К. Лібкнехта, № 51, вид. „Радянський Селянин“. Умови передплати: на 1 рік — 4 крб., на півроку — 2 крб., на 3 міс.— 1 крб. 20 коп.

7. „Самоосвіта“ — журнал, що дає практичний матеріал для самоосвіти. Адреса: м. Харків, вул. Ф. Енгельса, № 19, головна контора періодичних видань ДВУ. Умови передплати: на 1 рік — 6 крб. 50 коп., на півроку — 3 крб. 40 коп., на 3 міс. — 1 крб. 80 коп., на 1 міс. — 60 коп.

КНИЖКИ ДО ЧИТАННЯ В ЧЕРВОНОМУ КУТКУ

Природознавство¹⁾

1. Язвицкий В. — Солнце, земля, луна и звезды. М. Л. Госиздат, 1925 г., стр. 75, ц. 12 коп. (I).

Книгу написано в формі розмови вченого професора-астронома з Іваном Орловим, дуже інтересним селянином, що кохався в науці. В ній подано елементарні відомості з астрономії. Матеріал подано цікаво та образно, до того ж просто й популярно, тому її можна радити, щоб набути початкового знання з астрономії.

2. Осташенко-Кудрявцев Б. — Двадцять розмов з астрономії. ГПО УСРР, ДВУ, 1925 р., стор. 99, ц. 60 к. (I).

Книжка має дві мети: стати в пригоді керівникам гуртків і тим, хто працює над самоосвітою. Вона цілком відповідає своєму призначенню; написано її для невідготованого читача. Розмови подано на кожен місяць і розраховано їх на цілий рік. Кожну розмову складено на окрему тему, проте всі розмови разом становлять ціле.

Всі розмови дуже прості, три останні найскладніші. Щоб їх засвоїти, треба спочатку засвоїти всі попередні. Книжку написано цікаво, читати її легко.

3. Герасимович Б. — Казки й наука про постання світу. Вид. друге, ДВУ, 1924 р., стор. 36, ц. 10 коп.

Це невеличка брошура — популярний нарис, приступний цілком необізаному із справою читачеві. Книга має дві частини. В одній говориться за фантастичні уявлення різних народів давніх часів про постання світу, у другій подано науковий погляд на справу. Книга має малюнки, і написано її дуже простою мовою.

4. Коршіков Л. — Про хмари та дощ. Вид. „Червоний Шлях“, стор. 36, ц. 20 коп. (I).

¹⁾ Вибрано з каталогу „Робітничка бібліотека“.

У формі розмови старих селян із молодим червоноармійцем, що повернувся з армії, і агрономом. Автор каже про те, звідки беруться хмари та дощ, подає ряд метеорологічних відомостей про стан атмосфери, про вітри, циклони, говорить про барометр та про те, як він пособляє наперед визначати погоду.

Книжка має за мету антирелігійну пропаганду. Написано її просто, зрозуміло й цікаво; приступна цілком не підготованому читачеві.

5. Язвизкий В. — Земля и что мы о ней знаем. Изд. З. М. Госиздат, 1925 г., стр. 56, ц. 10 коп. (I).

Книгу написано в формі розмови вченого із селянином. У ній подано початкові відомості про походження земної кори, гір, морів то-що. Сказано й за те, як, виходячи з наукових даних, означають вік землі. Написано книгу дуже просто, і тому її можна радити, щоб набути початкового знання про землю.

6. Боссе Г. — Тело — хозяин души. (Библиотечка рабочего, № 4). Изд. „Пролетарий“, 1925 г., стр. 56, ц. 15 к. (I).

З брошури читач дізнається за роботу нервової системи. Тут сказано й за умовні рефлекси та матеріяльні основи психічної діяльності. Не зважаючи на виключно важке завдання написати на цю тему популярну книгу, автор цього досягнув. Лише іноді він надто спрощує справу, як от, приміром, на стор. 11 (таблиця), де в читача складається таке вражіння, наче-б то всі складні відтінки настроїв обумовлює сама лише різниця в кров'янім тисненні.

Книга має надзвичайно вдалі малюнки, що добре пояснюють текст.

7. Рубакін Н. — Серед таємниць та чудес. Київ, ДВУ, 1923 р., стор. 156, ц. 50 коп.

У надзвичайно приступній формі в книзі сказано за те, що саме в різні часи та по різних країнах вважали і вважають за чудо; тут подано наукові пояснення тих явищ, що фігурують, як чуда, в різних релігіях, як от релігії: Магомета, Конфуція, Будди, в біблійних переказах то-що.

В книзі є багато ілюстрацій.

8. Ковальчук Я. — Про чудеса на Україні. (Бібліотека селянина). Х., ДВУ, 1925 р., стор. 16, ц. 6 коп.

Брошуру Ковальчукову писано для відсталого селянина. Питання про чудеса, що стали за форму не тільки

релігійної пропаганди, але й власне антирядянської, політичної, вимагає найширшого ознайомлення трудящих із механікою цієї справи. Ковальчукова брошура дасть велику користь читачеві.

9. Степанов І. — Гадки про релігію. Х., ДВУ, 1925 р., стор. 40, ц. 15 коп.

10. Ярославський Е. — Біблія для вірних та невірних. Ч. I. ДВУ, 1926 р., стор. 159, ц. 50 коп. Ч. II. ДВУ, 1924 р., стор. 95, ц. 50 коп. Ч. III. ДВУ, 1924 р., стор. 32, ц. 50 коп.

11. Безвірник. Щомісячник ЦК КП(б)У та УПО УСРР, другий рік видання. ДВУ. Окреме число 15 коп. Х. Тираж 15.000.

Місячника розраховано на відсталого селянина. Основний зміст — природничо-науковий (сільсько-господарська пропаганда), критика релігії та побут. Головне значіння має для села, але корисний буде й для читача-робітника.

Саносвіта

1. Бондаренко В. — Невидимі вороги наші. Про шкідливі для людей бактерії. (Бібліотека малопописменного). ДВУ, 1925 р., стор. 23, ц. 9 коп. (I).

У брошурі сказано про деякі відміни шкідливих мікробів та про їхній вплив на людський організм. До певної міри виявлено й ролю лейкоцитів у боротьбі організму з інфекцією.

Трохи сказано й за те, як перебігає та чи інша інфекція.

Брошуру написано доброю простою мовою в белетристичній формі.

2. Заболотний Д. — Заразливі хвороби і як від них хоронитись. Популярний виклад. Друге вид. ДВУ, 1924 р., стор. 64, ц. 35 коп. (II).

Це книжка — коротенький підручник епідеміології (наука про пошесті). Спершу сказано, що таке хвороба взагалі та що таке пошесна хвороба; потім подано систематичний опис пошесних хвороб (висипний тиф та черевний, холера, сухоти, пранці, вісна й чума), ознаки кожної хвороби, її причини; сказано, як переходить пошесть та як застерегти себе й інших од хвороб. Особливу увагу автор звертає на суспільні способи боротьби з пошестями. В окремих розділах написано про дезинфекцію та охоронне щеплення. Написано

книжку простою, дуже ясною мовою. Приступна кожному малопідготованому читачеві.

3. Квасницький Г. — Про шкарлятину; що треба знати, щоб уберегтися від неї. Х., вид. п/в саносвіти санепіду Наркомздор'я УСРР, 1925 р., стор. 16, ц. 15 коп. (I).

Лікар Квасницький у невеликій брошурі подає коротенькі, але потрібні робітникові відомості про те, як переходить шкарлятина та як од неї застерегти себе, як проходить хвороба, як треба доглядати хорого на неї та як суспільний колектив повинен боротися з хворобою, попереджаючи її. Написано книжку соковитою народньою мовою, де вжито силу побутових слів.

Саносвітньої літератури українською мовою є мало, потреба в ній велика, через це брошуру треба вважати за цінну.

4. Махулько-Горбацевич Г. — Кривава бігунка, або дисентерія. ДВУ, 1926 р., стор. 44, ц. 14 коп. (I).

Через те, що мова книжки гарна й книжку добре надруковано, вона придатна для читача-селянина. Взагалі в цілій книжці помітно селянський ухил.

Звернуто належну увагу й санітарним лікарям та їхній ролі на селі в справі боротьби з пошестями.

Малюнок зразкової криниці на стор. 39 не дуже вдалий. Треба було зазначити про спільне відро, про замощення ґрунту і т. инш.

5. Бондаренко В. — Пранці — громадське лихо. Вид. „Червоний Шлях“, 1925 р., стор. 32, ц. 12 коп. (I).

Саносвіта, ми кажемо, повинна стати за санвиховання. Тому вона повинна охопити всі сторони побуту й життя як робітника, так і селянина; паралельно з ліквідацією неписьменности повинна йти й ліквідація саннеписьменности.

Саносвіта повинна мати видатне місце в лікнепі. Ось чому треба привітати лікнеп за видання ряду брошур у справі ліквідації саннеписьменности особливо за брошуру В. Бондаренка „Пранці — громадське лихо“. Написано книжку легкою загальноприступною та зрозумілою мовою в формі живого цікавого оповідання про те, як пранці переходять у половий та позалоловий спосіб. При цьому автор у приступній навіть для малописьменної людини формі дуже виразно й правильно малює селянське життя. Читач читатиме брошуру з великим зацікавленням, і успіх її безумовно забезпечено.

Брошура цілком підходить читачеві, що тільки-но ліквідував свою неписьменність, крім бо всього її друківано великими літерами й заілюстровано.

6. Бондаренко В.—Перша допомога хорому. ДВУ, 1926 р., стор. 34, ц. 15 коп. (I).

В образній напівбелетристичній формі автор подає основні правила першої допомоги підчас нещасних пригод. Старий дід, що прослужив чверть віку в лікарні, оповідає хорим селянам про те, як та в яких саме випадках можна до приїзду лікаря швидко допомогти. Книжка безумовно корисна й потрібна для села. Для міста брошура так само цікава.

7. Гершензон А.—Як годувати дитину та поводитися з нею. (Бібліотека селянина, серія медицини). Х., ДВУ, 1925 р., стор. 25, ц. 10 коп. (I).

8. „Путь к здоровью“ та „Шлях до здоров'я“. Щомісячні журнали. Вид. „Наукова Думка“, 1926 р., другий рік видання (I-III).

Місячники розраховано на письменного робітника та на сільський актив.

Мова місячників проста й популярна. Сила фотографій, ілюстрацій, карикатур.

Теми найрізноманітніші: венеризм, сухоти, інші пошесті, житлове будівництво по містах і на селі, справа охматдиту, фізкультура то-що. Увесь цей матеріял добрано вміло й дуже дбайливо.

Читач-робітник із цікавістю прочитав місячника, надто, що в ньому є й такі відділи, як „Запити й відповіді“, „Практичні поради“, ребуси, шаради, тоб-то всі ті частини популярних видань, що їх потребують читачі популярних журналів.

9. Білоусов—Наше тіло. 1922 р., ц. 20 коп.

10. Кравцов—Як відбувається життя в людському тілі.

11. Корчан-Чепурнівський—Їжа та здоров'я.

12. Словцов—Питание и работа.

13. Ноневич—Як треба утримувати житло. 1926 р.

14. Дьяченко—Будова села.

15. Вольянський—Наука про здоров'я, як треба жити, щоб здоровим бути та довше прожити.

16. Бондаренко В.—Гігієна звичайного життя.

17. Заболотний—Заразливі хвороби та як од них охоронятись.

18. Александров—Трахома. Оповідання.
19. Бондаренко—Про віспу.
20. Грам—Паразитні хвороби на шкірі.
21. Покровський—Людські паразити, як позбутися їх і вберегтися.
22. Бондаренко—Сухоти, або туберкульоза.
23. Гершензон—Як годувати та доглядати грудну дитину.
24. Бондаренко—Жіночі хвороби.
25. Юдкевич—Викидень.
26. Волянський—Баби шептухи та лікар.
27. Стрільчук та Мордерштейн—Про шептунів та знахарів.
28. Д-р А. А. Журавель—Санітарна освіта на селі. (Програма для самоосвіти).

Сільське господарство¹⁾

1. Кульжинський С.—Господарство чеського селянина й господарство українського хлібороба. Вид. „Радянський Селянин“, 1925 р., стор. 69, ц. 20 коп.

Ця брошура дає уявлення, як господарює чех, і рівнобіжно з цим тут порівнюється господарювання нашого українського хлібороба. Район—уся Україна. Мова—для звичайно письменного читача.

2. Панченко К.—Що таке кооперація та як організувати на селі кооператив. Вид. друге, ДВУ, 1925 р., стор. 16, ц. 15 коп.

Брошурку присвячено загальним питанням: що таке кооперація та як організувати на селі кооператив, споживче товариство, сільське господарство. Написано її зрозумілою мовою, досить виразно розповідається в ній про те, що нині найпотрібніше на селі—про кооперативну справу. Районом не обмежена.

3. Танашов—Кормовий гарбуз, або кабак. Вид. ДВУ, стор. 46, ц. 14 коп.

Книжечка буде корисна особливо для селян степу, де гарбузи, як посухостійна рослина, можуть дати досить корму для скотини. В ній розповідається спочатку про

¹⁾ Взято з матеріалів секції преси й видавництва СГНКУ.

користь, що її мають од гарбузів, далі, як готувати ріллю під гарбуз, яке брати насіння та як ходити й доглядати за гарбузом у полі, щоб мати добрий урожай.

Також подається відомості й про те, як треба годувати худобу та зберігати гарбузи.

Про все сказано стисло, але ясно й зрозуміло.

4. Балабанов М.—Як збільшити врожай картоплі. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 1—23.

Невеличка книжечка для практичної поради про те, як збільшити врожай та яких для цього треба заходів.

Книжечка має досить малюнків, і це дуже гарно для масової с.-г. літератури.

5. Головка Д.—Солодкий хліб. Вид. „Книгоспілки“, 1924 р., стор. 62, ц. 35 коп.

Простою й зрозумілою мовою в книжці (спочатку) розповідається про те, відкіля береться цукор, з яких рослин його добути, далі за користь, що дає буряк у господарстві, за цукрову промисловість і, нарешті, за те, як завести цукрові буряки в селянському господарстві, де, як і чим завести, як доглядати то-що. Книжка буде корисна для цукрових районів України.

Інтенсивні культури

1. Пупко—Як улаштувати та доглядати сад. Вид. „Книгоспілки“, стор., 102, ц. 80 к.

Добре видана книжечка містить у собі всі потрібні відомості, починаючи від вибору місця під сад і кінчаючи вказівками про використання й переробку овочів.

2. Тодор Гай—Парники. Порадник громадянам. За редакцією проф. Веселовського. Вид. ДВУ, 1924 р., стор. 58, ц. 18 коп.

У брошурі подається відомості: для чого потрібні парники, де вибирати місця під них, про будування парників, про приладдя, що його вживається підчас роботи коло парників та про основні моменти роботи коло парників; брошура придатна змістом для звичайного письменного читача.

3. Могилянський М.—Кавуни та дині. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 36.

Це єдина поки-що укровою брошура, що подає основні відомості культури кавунів та динь.

Написано книжечку просто й зрозуміло. Читається легко. Придатна переважно для степової смуги України, хоч у ній наведено сорти для лісостепової.

4. Вовк І.—Шкідники саду. Вид. „Радянський Селянин“, 1926 р.

Добре ілюстрована брошура подає основні відомості за шкідників саду та за боротьбу з ними.

5. Вовк І.—Шкідники городу. Вид. „Радянський Селянин“.

Подібна до попередньої, але в ній говориться про шкідників городу.

6. Лебедєв А., проф.—Як мишей та ховрашків позбутися. Вид. ДВУ, стор. 34, ц. 13 коп.

Гарна книжечка, щоб ознайомитися з боротьбою проти мишей та ховрашків. Придатна для звичайно письменного читача.

7. Кудя Я.—Про зону та сажку на хлібах та як їх позбавитися. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 57, 15, ц. 12 коп.

Брошура придатна для звичайного письменного читача.

Скотарство

1. Голубаєв А.—Як вибирати та доглядати коня. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 79, ц. 28 коп.

Просто, ясно, зрозуміло автор розповідає про значіння коня та його вибір, а потім годівлю й догляд коней у селянському господарстві.

Район — уся Україна.

2. Бондаренко О.—Які свині розводити та як їх годувати. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 1 — 64, ц. 20 коп.

Цінна книжечка, добре ілюстрована, подає на підставі досвіду полтавської с.-г. станції багато вказівок і порад у справі розведення свиней.

3. Комендант П.—Кролівництво. Практичний підручник для тих, хто починає розводити кролі. Вид. 1924 р., стор. 98, ц. 40 коп.

Це poradник із економічними основами та докладними порадами що до розведення кролів.

Написано добре; можна радити кожному, хто починає кролівникувати. Районом не обмежено.

4. Невинський — Про гнилець у бджіл. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 21, ц. 10 коп.

У книжці популярною мовою розповідається про причини гнильця, як поширюється гнилець, загальні ознаки хвороби, різниця в ознаках гнильця, боротьба з поширенням хвороби та як боротися з самою хворобою. Ця брошурка стане в пригоді для всіх, а особливо для молодих пасічників, що хочуть знати, що таке гнилець та як від нього застерегти бджіл.

5. Голубаєв — Гуси та качки. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 70, ц. 20 коп.

Для практичної поради в справі розведення та догляду гусей та качок.

Написано досить популярно й добре.

Районом не обмежено.

6. Пивоваров Н. — Селянські кури (як завести прибуткових курей). Вид. НКЗС, 1923 р., стор. 160, ц. 1 крб.

Птахівництво відограє значну роль в бюджеті господаря.

Книжечка Пивоварова якраз і подає основні відомості за одну з галузей птахівництва — курей, як розводити та доглядати їх.

Написано добре. Районом не обмежено.

Ветеринарія

1. Руденко — Короста на худобі та як її вигоїти. Вид. НКЗС і ДВУ, стор. 20.

Подає відомості за коросту: що з собою являє ця хвороба, як її лікувати.

Написано добре.

2. Туркевич К. — Про холощення самців та самиць с.-г. тварин і птиць. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 36, ц. 11 коп.

Ця науково-популярна книжечка подає досить простою мовою в гарному викладі відомості про холощення худоби, наводячи деякі приклади загального характеру з історії різних народів і кінчаючи останніми часами.

Буде корисна в книгозбірнях села.

С.-г. кооперація

1. Доброволенко Ю. — Що да селянинові с.-г. кооперація. Вид. друге ДВУ, стор. 44, ц. 25 коп.

У формі оповідання з'ясовується, що таке кооперація, яку від неї має користь селянство, як с.-г. кооперація бореться з господарськими злиднями. Районом не обмежено. Для звичайного письмєнного читача.

2. Максимович — Колярьська кооперація. Вид. „Радянський Селянин“, 1925 р., стор. 25, ц. 8 к.

Брошура подає основні моменти в справі організації колярьських товариств та освітлює роботу в справі поліпшення колярства серед селян. Для добре письмєнного читача. Районом не обмежено.

3. Уман Ю.— О бычьих товариществах. Вид. НКЗС, 1923 р., стор. 23, ц. 8 коп.

У брошурі розповідається про роль й значіння товариств у справі розвитку скотарства. Написано для добре письмєнного читача.

4. Панченко К.— Організація збуту продуктів птахівництва. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 60, ц. 33 коп.

Де-далі птахівництво набирає сили в селянському господарстві, і постає питання про організацію його збуту. Ця брошура й дає основні форми такої організації.

Викладом придатна для звичайно письмєнного читача. Районом не обмежено.

5. Бломквіст — Як незаможникові поліпшити свій добробут. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 26, ц. 10 коп.

Автор у формі розмови агронома з незаможником доводить конечну потребу організовувати колективи, як єдиний спосіб поліпшити господарство незаможника. В розмові подається багато практичних порад що до організації колективу землевпорядження то-що.

Придатна для звичайно письмєнного читача. Район — уся Україна.

6. Альбієв В.— Купівля-продаж із розстрочкою с.-г. машин та знаряддя. Вид. „Книгоспілки“, 1926 р., стор. 43, ц. 16 коп.

Книжечка ознайомлює покупця-селянина з правами та обов'язками, що він їх бере на себе, купуючи машину. До книжечки додається форми різних заяв та зобов'язань що до купівлі машин. Маючи на увазі, що продаж с.-г. машин провадиться переважно в умовах кредитування, брошура дуже потрібна на селі.

Мовою придатна для звичайно письмєнного читача.

Рільництво

1. Ковалев Г.— Як підготовляти насіння до посіву. Вид. „Радянський Селянин“, 1926 р., стор. 80, ц. 28 коп.

Для звичайно письменного читача. Для всієї України.

2. Рум'янцев В.— Що таке лушчіння ґрунту та чому воно корисне. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 12, ц. 7 коп.

Невеличка книжечка доводить велике значіння лушчіння ґрунту, що стверджують українські с.-г. досвідні станції. Написано для звичайно письменного читача.

3. Шевелев Й.— Осот. Вид. відділу пристосування катеринославської с.-г. досвідної станції, 1925 р., стор. 30, ц. 16 коп.

Написано книжечку українською мовою для добре письменного читача.

4. Рум'янцев В.— Як досягти добрих урожаїв на селянських полях. Вид. „Радянський Селянин“, 1925 р., стор. 36, ц. 16 коп.

Ця книжечка наводить селянство на правильний шлях господарювання. Вона дає всі основні моменти, що від них залежить урожай, і доводить, що залежить він не стільки від ґрунту та підсоння, скільки від способу обробітку та догляду за рослинами, яких уживає господар. Книжечку може читати дуже письменна людина, що може орієнтуватися в цифровому матеріалі. Можна гадати, що вона збуджуватиме думку, як навчитись правильно господарювати. Книжечку можна радити й для с.-г. гуртків. Район — уся Україна.

5. Хоменко С.— Сівозміна степової смуги України. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 59, ц. 20 коп.

У брошурі говориться про те, що без правильної сівозміни не можна як слід господарювати. Звертається увагу на причини неврожаїв у степовій смузі та подається відомості про способи боротьби з посухою й засміченістю поля (рані й чисті пари, просипані культури то-що). Далі брошура ознайомлює із сівозмінами, зокрема з громадською сівозміною та її характерними зразками. Придатна для степової смуги для добре письменного читача.

6. Хоменко С.— Сівозміна Полісся. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 44, ц. 20 коп.

Подібна до попередньої. Зміст: в чому причина малих урожаїв на селянських землях. Як збільшити врожайність

піскуватих земель. Що таке правильна сівозміна та яка від неї користь. Що таке правильна громадська сівозміна для Полісся.

7. Хоменко С.—Сівозміни лісостепової смуги України. Вид. „Книгоспілки“, 1926 р., стор. 24, ц. 25 коп.

Подібна до передніх двох, але пристосовано її до лісостепу.

8. Боканча П.—Сійте кормові трави. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 42, ц. 4 коп.

У брошури в стислім викладі подається відомості про люцерну, могар, суданку, сорго та кукурудзу: як обробляти землю під ці рослини, як доглядати їх. Не зважаючи на досить обмежений розмір брошури, вона проте дасть основні знання про кормові рослини. Пристосовано брошуру до умов степової України. Написано досить приступно.

9. Кульжинський С.—Кукурудза. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 24, ц. 8 коп.

Хороша брошура, хоч її й стисло написано. Придатна для більшої частини України для звичайно письмального читача.

10. Кузьменко А.—Суданська трава—нова кормова рослина. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 32, ц. 8 коп.

Невеличка книжечка, чепурненько видана, подає відомості про суданку, її походження, культурне та економічне значіння в селянському господарстві. Написано брошуру простою зрозумілою для широких кіл с.-г. читачів мовою.

11. Кульжинський С.—Розводь конюшину—налагодиш господарство. Вид. „Радянський Селянин“, 1925 р., стор. 16, ц. 5 коп.

За досвідом носівської с.-г. станції конюшина відиграє велику роллю.

В цій брошурі якраз і подається основні відомості за конюшину. Для звичайного читача лісостепу.

12. Левицький М.—Люцерна та еспарцет (оброблюваний у степовій смугі України). Вид. від. пристосован. НКС—ГДС ім. І. Е. Клименка, 1926 р., стор. 46, ц. 15 коп.

Більшу частину брошури присвячено люцерні (до 41 стор.) й тільки 6 сторінок еспарцетові степу. Для звичайно письмального читача. Розділи: Травосіяння зміцнить селянське господарство, і воно даватиме прибуток. Вибір трави для сівби. Люцерна дає врожаї постійніші, ніж ярина.

Сіяти люцерну треба на чистому полі. Обробка ґрунту під люцерну. Про насіння, про сівбу: час сівби, способи сівби, норма висіву; люцерну вигідніше сіяти чистим посівом. Догляд за люцерною. Як боротися з ворогом люцерни — повітицею. Довговічність люцерни. Збір та сушіння люцерни. Люцерна — гарний корм. Люцерна збільшує врожайність ланів. Що дає люцерна хазяїнові, одержання насіння люцерни. Еспарцет.

13. Рябий — Як свій сад доглядати, щоб користь від нього мати. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 64, ц. 10 коп.

Простою мовою в гарному викладі подається основні відомості, як доглядати садки. Пристосовано для більшої частини України, окрім Полісся. Для звичайно письменного читача.

14. Балабанов М. — Як захистити городи та баштання від весняних приморозків. Вид. „Книгоспілки“, 1925 р., стор. 7, ц. 4 коп.

Дуже маленьку брошуру Балабанова написано простою мовою; подає вона відомості, які вживати заходи й способи, щоб захищати городину та баштани від весняних приморозків, а також, як передбачати, що наступають приморозки. Гадаємо, що для городників, які починають працювати, та й взагалі молодих сільських господарів ця невеличка книжечка буде в пригоді.

15. Звірозомб-Зубовський — Головніші шкідники зернових запасів. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 35, ц. 10 коп.

У книжці подано детальний список шкідників, що жують зерно, та зазначено способи боротьби з ними. Для звичайно письменного читача.

16. Вовк І. — Шкідники саду та боротьба з ними. Вид. „Радянський Селянин“, 1926 р., стор. 59, ц. 20 коп.

Брошура подає відомості тільки про тих шкідників, що дуже поширені по наших садках, і чинять велику шкоду. Для звичайно письменного читача всієї України.

17. Лавренюк, проф. — Як доглядати молочну корову. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 53, ц. 20 коп.

Не зважаючи на те, що в книжці не подається вичерпних порад, як доглядати корову, все-ж треба вважати, що ця книжечка корисна і є цінне придбання для нашого хлібороба.

Читається легко. Написано добре й зрозуміло.

18. Нестервидський В.— Як бджіл зимувати та доглядати. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 28, ц. 10 коп.

Популярна брошура.

19. Нестервидський В.— Як переганяти бджіл із дуплянок та колод у рямкові вулики й з одного рямкового в другий. Вид. ДВУ, 1925 р., стор. 32, ц. 8 коп.

У брошурі подається відомості про те, якої пори року краще переганяти бджіл, яка погода потрібна для перегону та інші практичні відомості, що їх потрібно взагалі знати, переганяючи бджоли. Написано книжку добре, звичайною зрозумілою мовою.

Питання політичні

1. Селянська ленінська бібліотечка.

Невеличкі брошурики, що трактують окремі питання радянського та партійного будівництва. В них виявлено погляди т. Леніна на всі питання з відповідними поясненнями.

2. Брошури, що з'ясовують постанови партійних з'їздів.

З М І С Т

	Стор.
Від автора	3

Розділ I

Що таке червоний куток сельбуду або хати-читальні	5
Де організують червоний куток	7

Розділ II

Організаційні справи червоних кутків	8
На які гроші існує червоний куток	14
Помешкання червоного кутка	15
Урядкування в червоному кутку	16
Керовництво й допомога від сельбуду червоним куткам	18
Методична допомога від сельбуду червоним куткам	21
Організація червоних кутків у селах, де немає ні сельбуду, ні хати-читальні	23

Розділ III

Зміст роботи в червоних кутках	25
Агропропаганда	25
С.-г. гуртки при червоних кутках	26
Кооперативна пропаганда в червоних кутках	27
Саносвіта в червоних кутках	28
Питання „поточної політики“ в червоних кутках	28
Військова пропаганда	30
Ліквідація неписьменности й червоні куточки	31
Художнє виховання в червоному кутку	32

Розділ IV

Форми й методи політосвітньої роботи в червоних кутках	33
Голосне читання	33
Як читати газету	37
Читання книжки	40
Вечори запитань-відповідей	40
Бібліотечна робота в червоному кутку	42
Довідна робота в червоному кутку	44

	Стор.
Лекції та доповіді	46
Кампанії та свята	46
Гри та розваги в червоному кутку	47
Як одвідувачі червоних кутків користуються з інших засобів політ- освітроботи	47
Робота червоних кутків улітку	48
Зразковий щоденник	49
Облік роботи червоних кутків	50

Бібліографія

Газети та журнали до читання в червоних кутках	51
Книжки до читання в червоному кутку	52

108

28-0,15h

Б 174250

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

Харків, вул. К. Лібкнехта, № 31

ПОЛІТОСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА

в найбільшому виборі по всіх філіях і книгарнях **Державного Видавництва України**

МЕТОДОЛОГІЧНА ПОЛІТОСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА

рекомендована, ухвалена або дозволена до вжитку для всіх політосвітніх шкіл, установ, організацій та гуртків мовою українською та руською

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМООСВІТИ

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ МАЛОПИСЬМЕННИХ

ВСЯКА ЛІТЕРАТУРА

для клубів, сельбудів, хат-читалень, гуртків та поодиноких осіб

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

УКРАЇНСЬКІ КЛАСИКИ. СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА. ПРОЗА. ПОЕЗІЯ. ПІСНІ, КРИТИКА.

ПОВНІ ЗБІРНИКИ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

ВСЯКА ПОЛІТОСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА

мовою українською, руською, польською, єврейською, німецькою, болгарською

ПОКАЖЧИК ПОЛІТОСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Поштові відділи Держвидаву швидко й ретельно надсилають накладною платнею кожному книжку як власного, так і всіх інших видавництв СРСР.

Пересилку й пакування на всі замовлення провадиться коштом Держвидаву, коли замовлення наперед оплачується готівкою.

Замовлення надсилати на такі адреси:

1. Харків, вул. 1 Травня, № 17, Поштов. відділ ДВУ
2. Київ, вул. К. Маркса, № 2, Поштов. відділ ДВУ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КНИГОТОРГОВЕЛЬНИЙ ВІДДІЛ

Харків, 2-й Радянський пров., № 2

Філії та книгарні ДВУ по всіх округових та значніших містах України